

7

www.volte7.sk

Spoločný volebný program 7-čky

„Maďarské fórum, Občianski demokrati Slovenska, Za regióny, Rómska koalícia, Demokratická strana“

P O M Ô Ž M E
S l o v e n s k u
S P O L O Č N E

Autorský kolektív:

Zsolt Simon, Pavel Macko, Ivan Uhrík, Gejza Adam, Stanislav Rajnoha, Zsolt Gál, Natália Blahová,
Dušan Bráz, Miroslav Ivan, Ingrid Lukáčová, Eva Polerecká, Jozef Rajtár, Juraj Švác

Hlavný editor:

Zsolt Gál

Obsah

- Úvod
- I. Základné princípy fungovania štátu – ústava, demokracia, verejná správa, ľudské a menšinové práva
  - II. Bezpečnosť a obrana
  - III. Doprava
  - IV. Ekonomika - verejné financie, podnikateľské prostredie
  - V. Energetika a životné prostredie
  - VI. Právny štát, spravodlivosť a boj proti korupcii
  - VII. Rozvoj vidieka a pôdohospodárstvo
  - VIII. Sociálna a rodinná politika
  - IX. Školstvo, kultúra a šport
  - X. Zahraničná politika
  - XI. Zdravotníctvo

Úvod

Naša spoločná kandidátka piatich subjektov vytvorila podrobný program v podobe 223 konkrétnych opatrení, ktoré sú usporiadané podľa jednotlivých oblastí. Na začiatku však chceme zhrnúť hlavné ciele a ukázať víziu Slovenska, ktoré máme pred sebou, keď ponúkame konkrétne riešenia. Náš program by mal zabezpečiť:

Hlavné všeobecné ciele

1. Slobodné, demokratické a európske Slovensko

Našou najdôležitejšou hodnotou je sloboda, znamená to všetky občianske slobody a práva, ako aj menšinové, ekonomické, sociálne a ďalšie práva, ktoré sa dajú najlepšie zabezpečiť kombináciou reprezentatívnej parlamentnej demokracie a trhovej ekonomiky. Našou snahou je vytvoriť čo najväčšiu slobodu pre občanov a poskytnúť im čo najväčší priestor a šancu pre hľadanie šťastia a uskutočňovanie svojich cieľov. Sme presvedčení, že najlepším rámcom pre zabezpečenie slobody a demokracie je naše členstvo v euroatlantických štruktúrach: v Európskej únii (EÚ) a Severoatlantickej aliancii (NATO), ako aj v iných medzinárodných zoskupeniach. V čase, keď je spochybňovaná naša západná orientácia, keď silnie dopyt aj ponuka po „pevnej ruke“ autoritatívneho vládnutia „silných vodcov“ podľa vzoru východných diktatúr, treba nahlas zopakovať: Miesto Slovenska je naďalej v západnom, demokratickom svete!

2. Bezpečné a spravodlivé Slovensko s vládou zákona

Už viac ako rok v susednej krajine zúri najväčšia vojna v Európe od konca druhej svetovej vojny. Po brutálnej ruskej agresii na Ukrajinu už nie je možné ďalej zanedbávať vonkajšiu bezpečnosť našej krajiny. Musíme pokračovať v posilňovaní našich obranných spôsobilostí a zároveň pokračovať v podpore Ukrajiny podľa našich možností. V čase, keď skoro všetci volajú po mieri, musíme zdôrazniť, že tí, ktorí to myslia naozaj vážne, sú za zotrvanie a prehĺbenie spolupráce v rámci dvoch najúspešnejších mierových projektov v povojnovej Európe: EÚ a NATO. Samozrejme, členstvo v EÚ neznamena nekritické preberanie všetkých návrhov na ďalšiu integráciu, ani jednostranný súhlas so všetkými politikami. EÚ sa dá kritizovať, má svoje nedostatky, ale riešením nie je vystúpenie (čo by bola samovražda pre Slovensko) ani rozvracanie únie zvnútra, ale konštruktívne návrhy na reformy. Naše členstvo v NATO zasa nemôže znamenať len pasívne jednostranné využívanie výhod plynúcich z kolektívnej obrany, ale musíme naďalej aktívne prispievať a spolupracovať s partnermi vrátane dodržiavania záväzkov v oblasti výdavkov

na obranu. Čo sa týka vnútornej bezpečnosti a spravodlivosti, musíme urobiť všetko, aby sme zabránili návratu „mafiánskeho štátu“, kde „naši ľudia“ stáli nad zákonom a organizovaný zločin kontroloval značnú časť polície, prokuratúry a súdnictva. Rovnosť pred zákonom znamená, že rovnaký zákon musí platiť rovnako pre všetkých. Právny štát znamená vládu zákona, t. j. zákon je nad vládou, a ani vláda nie je nad zákonom.

3. Prosperujúce, solidárne a atraktívne Slovensko

Úlohou štátu je vytvoriť čo najlepšie podmienky na to, aby sa na Slovensku oplatilo pracovať, podnikáť a investovať, aby Slovensko vďaka talentu a práci všetkých občanov bolo prosperujúce a atraktívne. Aj pre ľudí, ktorí odtiaľto odišli (aby zvážili návrat), aj pre ľudí zo zahraničia, ktorí by mohli prispieť k nášmu spoločnému úspechu. Naším ideálom je štíhly a efektívny štát, ktorý vytvára priaznivé podnikateľské prostredie, kde sa oplatí investovať a vytvoriť pracovné miesta. Takýto štát spravuje a vlastní len tie oblasti, ktoré sa nedajú lepšie a lacnejšie organizovať a spravovať na trhovom princípe súkromnými aktérmi. Nie je dôležité to, kto poskytovateľov verejných služieb vlastní, ale to, aké kvalitné služby za koľko peňazí sú nám schopní poskytovať. Nastavenie ekonomického a sociálneho systému má motivovať ľudí, aby pracovali, vytvárali hodnoty a snažili sa postarať sami o seba. Na druhej strane, treba vytvoriť záchrannú sociálnu sieť pre tých, čo sa o seba postarať nevedia – ten však nesmie demotivovať ľudí, musí im pomáhať dostať sa von z pasce chudoby, ak sa to dá, a nie udržiavať ich v pasci.

4. Tolerantné, vzdelané a slušné Slovensko

Naša spoločná kandidátka, kde sa zišli ľudia rôznych národností, dobre symbolizuje náš cieľ: budovať tolerantnú krajinu, kde rôzne skupiny ľudí spolunažívajú v mieri, prejavujú vzájomnú úctu a rešpekt a prípadné konflikty sa snažia riešiť rozumnými kompromismi. V takejto krajine zodpovední politici hľadajú to, čo nás spája a nie to, čo rozdeľuje. Diskutujú s cieľom nájsť spoločné riešenia a neútočia na ostatné skupiny ľudí s cieľom získať politické body. Snažia sa tlmiť konflikty a nie rozdúchávať vášne. Vytvárajú politiky pre niekoho, a nie proti niekomu alebo na úkor niekoho iného. Samozrejme tento želaný stav sa úplne nedá dosiahnuť, ale mali by sme sa k tomu postupne približovať najmä vzdelávaním mladých generácií. Aby si uvedomili, že aj naši predkovia vždy žili v multietnickom a multikultúrnom prostredí, aby získali mediálne znalosti, finančnú gramotnosť a odolnosť voči konšpiračným teóriám a propagande diktátorských režimov. Demokracia potrebuje demokratov a treba venovať zvýšenú pozornosť tomu, aby sme mladých vychovávali v demokratickom a tolerantnom duchu.

5. Odborné vládnutie bez korupcie, populizmu a chaosu

Naše hlavné posolstvo zjednodušene znie: „Nechceme návrat mafie ani chaosu!“. Namiesto toho náš stredopravý blok presadzuje štýl politiky založený na odbornosti, na hodnotách a princípoch a na programe, ako aj na dôveryhodných osobnostiach, ktoré už v živote niečo dokázali aj mimo politiky. Skorumpovaný unesený štát v réžii Fica s vládou chaosu v réžii Matoviča spája bezbrehý populizmus. My odmietame tento štýl politiky, čo nie je vždy ľahké. Kým populistí sú schopní nasľubovať všetko možné aj nemožné, a časť z toho aj uskutočniť, aj keď vedia, že to privedie štát na pokraj bankrotu, my neustále musíme rozumne vysvetľovať, že sú nebezpeční a ich politika nikam nevedie (čo opakovane vidíme aj na Slovensku). Populistickí vodcovia neprinášajú blahobyť, populistí svojimi politikami podkopávajú základy prosperity, a veľmi často aj právneho štátu a demokracie, a popri tom väčšinou vytvárajú aj skorumpovanú mašinériu. Často ide o politických alfa samcov, ktorí majú diktátorské sklony. Najhoršie je, že rozoštvávajú spoločnosť, vedú kultúrne vojny, hľadajú a nájdu nepriateľov, útočia na nich a využívajú tie najhoršie pudy a emócie: strach, nenávisť, závisť a pod. Jednoducho všetko len rozvracajú, nič dlhodobo udržateľné a úspešné nebudujú. My však nesmieme rezignovať na to, aby sme vysvetľovali, že blahobyť sa nedá zabezpečiť vládnymi dekrétmi na základe populistických sľubov z vytlačených alebo požičaných peňazí. Zatiaľ žiadna slobodná a prosperujúca krajina takto nezbohatla. Naopak, vždy za tým bola dlhodobá systematická a poctivá práca spoločnosti. My si myslíme, že namiesto populistických sľubov máme nasledovať príbehy úspešných krajín.

I. Základné princípy fungovania štátu – ústava, demokracia, verejná správa, ľudské a menšinové práva

1. Presadzujeme občiansky princíp namiesto národného princípu v preambule ústavy. Navrhujeme zmeniť preambulu Ústavy SR nasledovne: formuláciu „My národ slovenský“ zmeniť na „My občania Slovenska“.
2. Demokracia a právny štát v ústave majú byť chránené podľa vzoru napríklad českej alebo nemeckej ústavy tzv. klauzulou večnosti, alebo imperatívom nezmeniteľnosti. To znamená, že v ústave treba explicitne uviesť, že nie je možné ani formou ústavných zmien zmeniť systém reprezentatívnej demokracie a právneho štátu. Tie sú večné a nemeniteľné, ich zmena je neprípustná.
3. Podobne považujeme za potrebné explicitne zakotviť v ústave, aby vystúpenie z Európskej únie (EÚ) a Organizácie Severoatlantickej zmluvy (NATO) bolo možné len po platnom referende.
4. Ústava SR je málo chránená voči častým zmenám v porovnaní s ostatnými demokratickými ústavami. Podľa nás ústava nesmie byť trhacím kalendárom, považujeme napríklad za neprijateľné, aby sa ústava menila pozmeňujúcimi návrhmi poslancov predloženými na poslednú chvíľu v Národnej rade. S cieľom stabilizácie základného zákona preto navrhujeme, aby ústava a ústavné zákony nemohli byť zmenené v skrátanom legislatívnom konaní, aby sa štandardný legislatívny proces nedal skrátiť ani iným spôsobom a aby nebolo možné vykonať zmeny pomocou pozmeňovacích návrhov v druhom čítaní (pre účel zmeny by musel byť návrh vrátený do prvého čítania).
5. Aj prijímanie „obyčajných“ zákonov sa stalo príliš chaotickým s množstvom „prílepkov“ a pozmeňujúcich návrhov podaných na poslednú chvíľu, keď verejnosť, dotknuté skupiny, odborníci a často ani poslanci nepoznajú obsah, možné vplyvy a nemôžu pripomienkovať návrhy. Preto navrhujeme zaviesť zákaz prílepkov, pripomienkovanie aj poslaneckých návrhov zákonov medzi prvým a druhým čítaním, pripomienkami a návrhmi predloženými v pripomienkovom konaní by sa následne zaoberal gestorský výbor. Aj poslanecké návrhy by mali obsahovať tzv. doložku

Ak má naša demokracia nedostatky, musíme prekonávať tie nedostatky, ale nie prekonávať demokraciu.“

Tomáš Garrigue Masaryk

„Demokracia je najhoršia forma vlády - okrem všetkých ostatných, o ktoré sa občas ktosi pokúšal.“

Winston Churchill

vplyvov, medzi rôznymi čítaniami by mali existovať fixné časové intervaly (napríklad medzi prvým a druhým čítaním by mal byť aspoň mesiac, a medzi druhým a tretím aspoň týždeň), aby bol čas na pripomienkovanie, resp. aby poslanci a verejnosť mali možnosť sa oboznámiť s obsahom noviel zákonov ako aj pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov.

6. Ako základný princíp presadzujeme verejné výberové konania na všetky riadiace/vedúce pozície vo verejných inštitúciách a podnikoch s majetkovou účasťou štátu. Vo výberových komisiách, ktoré sa rozhodujú na základe verejného vypočutia kandidátov, by okrem zástupcov štátnych inštitúcií mali byť aj zástupcovia odbornej verejnosti a mimovládnych neziskových organizácií. Výberové konania by mali byť dopredu dostatočne ohlásené a medializované, nielen na webových stránkach (vrátane stránok na sociálnych médiách) danej inštitúcie, ale aj v médiách, na jednotnom centrálnom webe pod Úradom vlády a mala by byť k nim vydaná aj tlačová správa. Ďalší základný princíp je, že funkčné obdobia predsedov, podpredsedov a členov riadiacich rád/orgánov týchto inštitúcií by sa nemali prekryvať, podľa možnosti vedúci pracovníci by sa mali postupne striedať vo svojich funkciách podľa vopred určených kľúčov, napríklad podobne ako v Rade pre rozpočtovú zodpovednosť. Tým by sa dalo predísť tomu, aby jediná vláda vymenila a prepolitizovala vedenie nejakej nezávislej inštitúcie. Rozhodne odmietame, aby sa do vedenia týchto inštitúcií dostávali aktívni alebo vyslúžení politici, ktorí nemajú v danej oblasti potrebnú odbornú a vedeckú činnosť. V prípade aktívnych politikov je obrovský konflikt záujmov a preto ich súbežnú činnosť v štátnych inštitúciách treba zakázať, v prípade vyslúžených treba sprísniť odborné kritériá pre rôzne funkcie.
7. Presadíme zatiaľ neexistujúcu zákonnú úpravu tzv. revolving door (otáčacie dvere) problému. Ide o jav, kedy vysoko postavený zamestnanec/manažér prechádza z verejného sektora do súkromného a naopak, a to v rámci inštitúcií, kde je regulačný a kontrolný vzťah. Čiže najprv pôsobí pri regulácii a kontrole a dokonca sankcionovaní trhových subjektov a potom prechádza do jedného zo subjektov, ktoré predtým reguloval. Alebo naopak, z regulovaného podniku sa ide zamestnať k regulátorovi. Existuje pritom veľké riziko únosu regulátora – ten bude slúžiť súkromným záujmom

regulovaných podnikov a nie verejnému záujmu. A čiastočne aj zneužitia citlivých vnútorných informácií, ku ktorým osoba mala prístup v predošlej pozícii. Na zníženie rizika zavedieme obdobie prechodného útlmu po skončení zamestnania. Za toto obdobie by sa bývalí politici, vysokí štátni úradníci, vyššie postavení zamestnanci regulačných úradov nemohli zamestnať v súkromnom sektore, resp. v niektorých odvetviach a firmách alebo aj v lobistických firmách. Na druhej strane podobne obmedzíme otáčacie dvere smerom do kontrolných a regulačných orgánov verejného sektora.

8. Treba vytvoriť podmienky pre vznik parlamentných vyšetrovacích výborov, ktoré by mohli vyšetriť napr. veľké korupčné kauzy. Na základe zahraničných príkladov by mohli vypočúvať svedkov pod prísahou (odmietnutie predvolania alebo krivé svedectvo by malo rovnaké dôsledky ako pred súdom), mohli by vyžiadať rôzne dokumenty od štátnych orgánov a pod. Vypočúvania, ktoré sa netýkajú štátnych tajomstiev, by mohli byť verejné.
9. Presadíme registrované partnerstvá pre páry rovnakého pohlavia (podľa vzoru Česka, Maďarska, Chorvátska alebo Talianska) bez možnosti spoločnej adopcie detí.
10. Nepodporujeme sprísnenie, ale ani uvoľnenie legislatívy ohľadom umelého prerušenia tehotenstva, sme za zachovanie status quo.
11. V súvislosti s nástupom umelej inteligencie (AI) podporujeme princíp zabudovaných ochranných mechanizmov, najmä čo sa týka transparentnosti. To zjednodušene znamená, že umelá inteligencia povinne zverejňuje, že je umelou inteligenciou. Čiže v dokumentoch je uvedené, že boli vytvorené umelou inteligenciou, keď sa obrátíme na AI výzvou, prizná, či daný dokument vytvorila, alebo nie. Keď AI je v zákazníckom servise, alebo hocijakou formou komunikuje s ľuďmi, vytvára statusy, správy, dokumenty, komentuje, vyslovuje názor a pod., tak povinne uvádza o sebe, že je umelou inteligenciou a nie človekom. Samozrejme, uvedomujeme si, že pravidlá sa dajú efektívne vytvoriť len v rámci väčších globálnych alebo regionálnych inštitúcií, najmä EÚ a samostatná slovenská regulácia by bola neúčinná, ale navrhujeme pri vytváraní pozície Slovenska vychádzať z uvedených princípov.

12. Nepodporujeme vytvorenie teritoriálnej (územnej) autonómie pre Maďarov na Slovensku. Považujeme túto snahu za prakticky nerealizovateľnú, ktorá by nevedla k vytvoreniu takej entity, ktorá by mohla byť efektívne spravovaná. Podporujeme však zmenu územno-správneho členenia Slovenska (viď ďalší bod), vrátane vytvorenia jednej Podunajskej župy so sídlom v Komárne.
13. Odmietame falošné dilemy, že si musíme vybrať medzi socialistickými alebo Mečiarovými krajinami, resp. úplným zánikom Vyšších územných celkov (VÚC). Prirodzené historické regióny ešte nikdy nedostali šancu, preto navrhujeme zmenu územno-správneho rozdelenia krajiny a návrat k prirodzeným historickým regiónom, ale aj historickým názvom župa a župan. Ako ďalší krok by mohlo nasledovať zrušenie okresných úradov a prenesenie výkonu kompetencií – vo väčšine formou delegovaných právomocí – na regionálnu samosprávu – samozrejme s adekvátnymi finančnými zdrojmi. Navrhujeme model, kde župné zastupiteľstvá by tvorili primátori a starostovia (resp. zástupcovia starostov, delegované a volené starostami), ktorí by disponovali počtom hlasov úmerne k veľkosti obyvateľov miest a obcí, ktoré by reprezentovali.
14. Pri financovaní samospráv namiesto jednej dane (podielové dane z dane z príjmov fyzických osôb - DPFO) navrhujeme daňový mix, ktorý kopíruje daňové príjmy štátu (pozri časť o ekonomike a verejných financiách). Podporujeme ďalšiu decentralizáciu kompetencií aj finančných zdrojov smerom k miestnej a regionálnej samospráve (napríklad prevedenie časti vlastníckych podielov v univerzitných a fakultných nemocniciach, vysúťaženia a objednávanie osobnej železničnej prepravy v regiónoch, návrat príjmov z dane z motorových vozidiel regiónom). Pri financovaní miestnych samospráv z podielových daní navrhujeme zo vzorca vynechať koeficient o nadmorskej výške a pridať koeficient podľa podielu ľudí v hmotnej núdzi.
15. Miestne referendá, v ktorých sa právoplatne rozhodne o zmene názvu obce (a vrátia sa tak k pôvodným historickým názvom), nech sú povinného charakteru, aby vláda nevedela prepísať vôľu občanov a zabrániť tak používaniu historických názvov.

16. Nesúhlasíme s nápadmi, ktoré presadzujú vo financovaní verejnoprávnych médií návrat ku koncesionárskym poplatkom (ktoré boli zrušené). Počas existencie týchto „poplatkov“ existovali obdobia, keď tieto médiá boli politicky úplne zvalcované a neslobodné, ako aj obdobia, kedy boli dostatočne nezávislé. Sloboda a nezávislosť verejnoprávnych médií teda nie je závislá od existencie „koncesionárskych poplatkov“, nesedí tak hlavný argument podporovateľov, že existencia poplatkov zaručí väčšiu nezávislosť. Náš odpor súvisí aj s tým, že „poplatky“ v skutočnosti boli koncesionárskou daňou – dokonca sa jednalo o sociálne najmenej spravodlivý typ, tzv. daň z hlavy (poll tax), kde každý platí rovnakú sumu, bez ohľadu na výšku príjmu a či vôbec sleduje verejnoprávne médiá.
17. Presadzujeme princíp, aby podniky, ktoré dostávajú veľké štátne zákazky alebo financujú svoju činnosť z verejných zdrojov (nad stanovenými finančnými limitmi), resp. ich vlastníci, koneční užívatelia výhod, nemohli zároveň vlastniť aj médiá. V opačnom prípade existuje veľké riziko, že svoje médiá môžu použiť s cieľom ovplyvňovať politiku, aby sa dostali k ďalším, ešte väčším štátnym zákazkám a zdrojom.
18. Považujeme za potrebné prijatie všeobecného zákona o národnostných menšinách, ktorý definuje etnické komunity, ich práva, symboly, ako aj rôzne spôsoby ich účasti vo verejnom živote.
19. Zákony o štátnom jazyku a o používaní jazykov národnostných menšín treba zjednotiť v jednom zákone o používaní úradných jazykov, v ktorom slovenský jazyk už nebude formálne nad ostatnými jazykmi. Úradným jazykom bude tak slovenčina (celoštátne) ako aj (regionálne) ostatné menšinové jazyky, ako maďarský, rómsky alebo rusínsky jazyk. Zákon nemôže obmedzovať používanie žiadneho jazyka (ani malých jazykov etnických skupín), iba ustanovuje, v akých jazykoch sú štátne úrady povinné poskytovať služby a ako štát podporuje jazykové práva a poskytovanie týchto služieb.
20. Menšinové jazyky by boli so slovenským jazykom rovnocennými úradnými jazykmi v obciach, kde podiel obyvateľov s daným menšinovým materinským jazykom dosahuje najmenej 20 % (keďže ide o práva, ktoré sa týkajú používania jazykov, je logické, že hlavným kritériom má byť materinský jazyk

a nie národnosť). Štatút úradného jazyka by pre menšinové jazyky platil aj v tých okresných a župných sídlach, pod ktoré takéto obce spadajú, keď podiel ľudí s daným materinským jazykom v danom regióne prevýši 15 %. Tam, kde menšinové jazyky sú úradným jazykom, všetky úradné nápisy sú aj v jazyku menšín. To platí aj pre dopravné tabule, tabule všetkých inštitúcií, ktoré poskytujú verejné služby, ale postupne aj pre nápisy v obchodoch, reštauráciách a ostatných podnikoch, ktoré poskytujú rôzne služby.

21. Tam, kde menšinové jazyky sú úradným jazykom, komunikácia v týchto jazykoch je garantovaná na úradoch, v podnikoch verejných služieb, v zdravotných a sociálnych zariadeniach, v Sociálnej poisťovni, v dopravných podnikoch, a pod. Úradné tlačivá sú dvojazyčné, alebo, keď to nie je praktické, tak existujú vo všetkých úradných jazykoch. Každý sa môže obrátiť na úrady definované v zákone v hociktorom oficiálnom jazyku a odpoveď má dostať v rovnakom jazyku (preklad nie je potrebný, ale keď existuje, prednosť má verzia v jazyku, v ktorom bola podaná žiadosť, alebo ktorý si želá klient). Konania na vyššom stupni by pokračovali v jazyku zvolenom na prvom stupni. Dokumenty pre oficiálne orgány by bolo možné podať v hociktorom z úradných jazykov. Náklady na prípadné preklady (napríklad pre Najvyšší súd) by hradil štát. Konania pred súdmi by mohli byť vo všetkých úradných jazykoch, v trestnoprávných sporoch by si mohol vybrať obvinený, v občiansko-právných sporoch by vybral navrhovateľ, resp. obe strany by mohli používať vlastný jazyk.
22. Pre úradnú komunikáciu v menšinových jazykoch by verejná správa robila aktívnu politiku ľudských zdrojov: viedla by záznamy o jazykových znalostiach úradníkov, rozvíjala by tieto znalosti napr. pomocou školení, mohla by finančne zvýhodňovať tých, ktorí ovládajú viac úradných jazykov a podobne, zvýhodňovať ich v prijímaní na miesta, kde sa používa viacero úradných jazykov. Zároveň by určovala, na aké pozície sú žiadaní pracovníci so znalosťou akých jazykov, aby boli zabezpečené všetky služby vo všetkých úradných jazykoch. Pri úradnom styku pre uľahčenie používania menšinových jazykov navrhujeme, aby úradníci nosili menovky, kde vedľa mena majú uvedené aj jazyky, ktorými rozprávajú (napríklad symbolicky s malými vlajkami), aby menšinový

alebo inojazyční zákazníci jednoznačne vedeli identifikovať, s kým môžu komunikovať vo svojom materinskom jazyku.

23. Navrhujeme zrušiť zákaz dvojakeho občianstva a návrat k pravidlám spred roka 2010 v zákonnej úprave.

II. Bezpečnosť a obrana

24. Vzhľadom na to, že Slovensko nikdy nebude disponovať zdrojmi, vďaka ktorým by vedelo samostatne zabezpečiť svoju obranu a suverenitu, naša obrana musí byť naďalej založená na systéme kolektívnej obrany v rámci Severoatlantickej aliancie (NATO). Do spoločnej obrany v rámci najsilnejšej obrannej aliancie sveta musíme prispievať primeraným obranným a bojovým potenciálom vrátane záväzku obranných výdavkov v minimálnej výške 2 % HDP.
25. Vzhľadom na to, že naša obrana si vyžaduje výrazne väčšie sily a prostriedky, než ktorými disponujú/budú disponovať naše vlastné ozbrojené sily, výrazne posilníme systém podpory hostiteľskej krajiny v spolupráci so spojencami. V prípade krízy alebo vojnovnej hrozby naše ozbrojené sily musia byť schopné prijať a plne integrovať spojenecké jednotky, ktoré nám prídu na pomoc a v prípade potreby aj poskytnúť spojencom dohodnuté deklarované jednotky a spôsobilosti.
26. Aj na základe skúseností z vojny na Ukrajine, musí Slovenská republika zásadným spôsobom posilniť protivzdušnú obranu štátu a protivzdušnú obranu vojsk, vrátane obrany pred dronmi. Aj v tejto oblasti sme súčasťou systému kolektívnej obrany, ale postupne si musíme zaobstaráť okrem už realizovanej leteckej protivzdušnej obrany aj viacvrstvový systém obrany prostriedkami zem – vzduch. Ten musí trvale pokrývať najdôležitejšiu kritickú infraštruktúru a hlavné populačné centrá.
27. Je potrebné vytvoriť funkčný systém záloh: presadzujeme zrušenie súčasnej Dobrovoľnej vojenskej prípravy, ktorá je symbolická a nemá takmer žiadny vplyv na tvorbu záloh. Namiesto toho navrhujeme zriadenie Dobrovoľných zborov (DZ). Tieto útvary budú formované na teritoriálnom princípe z radov dobrovoľníkov, budú skladať prísahu vernosti Slovenskej republike a prejdú procesom odbornej prípravy tak, aby boli schopné plniť pomocné úlohy v prípade obranných operácií, resp. aby spravovali tylo. Dobrovoľné zbory budú

„Dejiny nás učia, že vojny začínajú, keď vlády uveria, že cena agresie je nízka. Aby sme udržali mier, musíme my a naši spojenci ostať dostatočne silní na to, aby sme presvedčili potencionalneho agresora, že vojna mu nemôže priniesť žiadne výhody, len pohromu. Keď opomínáme našu obranu, riziko vážnej konfrontácie vzrastá.“

Ronald Reagan

súčasťou systému obrany štátu a odborne naviazané na Ozbrojené sily SR, ktoré zabezpečia ich výcvik.

28. Ako ukazuje krvavý konflikt v bezprostrednej blízkosti našej východnej hranice, režimy, ktoré sú schopné rozpútať vojnu, bojujú nielen s armádou, ale aj s civilným obyvateľstvom. To jasne ukazuje na potrebu, aby celá naša spoločnosť získala odolnosť a schopnosť sa brániť, ako aj základné zručnosti na prežitie. Je potrebné, aby odolnosť a základné zručnosti získali všetci občania, čo povedie k zvýšeniu ich bezpečnosti a lepšej obrane ich života a majetku. Z tohto dôvodu zavedieme ako povinný predmet vo všetkých školách brannú výchovu, kde si žiaci a študenti osvoja návyky a zručnosti, vďaka ktorým budú schopní zlepšiť bezpečnosť v prípade vojny alebo krízy.
29. Naším cieľom je vybudovať komplexný systém reakcie štátu na krízy. Posilníme kapacity Bezpečnostnej rady v čase mieru, vytvoríme stále situačné a operačné centrum SR v podriadenosti Bezpečnostnej rady. Budeme plánovať a realizovať pravidelné precvičovanie spoločného pôsobenia kľúčových rezortov v rámci viacúrovňového národného krízového cvičenia, ktoré môže byť prepojené s medzinárodnými cvičeniami.
30. V prípade, že Slovensko bude napadnuté, stane sa tak súčasne alebo až po tom, ako budú napadnutí naši najbližší spojenci a susedia, pričom to isté platí aj naopak, keďže všetci naši susedia sú alebo chcú byť súčasťou NATO (okrem Rakúska, ktoré ale je členom EÚ). V tejto súvislosti budeme podporovať čo najužšiu spoluprácu armád V4 a Ukrajiny s našou armádou, v záujme budovania synergií a kontaktov, ktoré v prípade napadnutia budú základom efektívnej obrany.
31. Zabezpečíme obsahovú zmenu zamerania činnosti polície a spravodajských služieb. Odstránime duplicity a kríženie kompetencií, odstránime už nepotrebné prežitky z éry komunistického režimu a dáme prioritu súčasným a budúcim bezpečnostným hrozbám. Pripravíme zrušenie Slovenskej informačnej služby (SIS) a vytvorenie novej civilnej kontrarozviedky: „Úrad na ochranu ústavy a demokracie“ podľa nemeckého vzoru. Oddelíme vonkajšiu spravodajskú činnosť od tejto kontrarozviedky. Nanovo prerozdělíme úlohy spravodajských zložiek štátu tak, že oddelíme aktivity kriminálneho spravodajstva a prenecháme ich výlučne policajnému zboru a výrazne znížime zasahovanie civilného

spravodajstva do činnosti orgánov činných v trestnom konaní. Vojenské spravodajstvo zameriame na vojenské spravodajské úlohy a spravodajskú ochranu ozbrojených síl a obranných záujmov.

32. Presadzujeme dôslednú personálnu očistu bezpečnostných a spravodajských zložiek štátu. Z inštitúcií treba vytlačiť všetkých, u ktorých je pochybnosť o ich lojalite k štátu a demokratickému ústavnému zriadeniu, či o ich bezpečnostnej spoľahlivosti. Následne je potrebné vybudovať systém trvalého overovania spoľahlivosti a vnútornej očisty formou nezávislých vnútorných a vonkajších kontrolných mechanizmov. Navrhujeme zmenu pravidiel výberu vedúcich pracovníkov spravodajských služieb a sprísniť požiadavky na ich odbornú kvalifikáciu. Do čela sa môžu dostať len čestní, bezúhonní a odborne spôsobilí ľudia. Považujeme za potrebné aj neverejné, ale aj verejné vypočutie kandidátov na riadiace pozície v spravodajských službách.
33. Musí skončiť obdobie, že nikto nevidí do hospodárenia tajných služieb. Na Najvyššom kontrolnom úrade (NKÚ) vytvoríme špecifický odbor. Ten bude mať oprávnenie účinne kontrolovať vynakladanie prostriedkov a hospodárenie spravodajských služieb. Okrem toho posilníme aj parlamentnú kontrolu spravodajských služieb. Presadzujeme vytvorenie spoločného kontrolného výboru NR SR pre všetky spravodajské služby (namiesto súčasných troch). Výbor treba vybaviť dostatočným odborným zázemím a personálom, ktorý bude podporovať jeho činnosť vrátane aktívnej kontrolnej činnosti spravodajských služieb.
34. Sme za posilnenie parlamentnej kontroly nákupov OZ. Navrhujeme, aby zoznam obstarávaného „vojenského materiálu“ (zakupovaného priamo, mimo verejného obstarávania a akejkolvek súťaže) bol jedenkrát za polrok predkladaný na kontrolu Výboru NR SR pre obranu a bezpečnosť. Rovnaký výbor by mal byť oboznámený (obstarávania nad milión eur), resp. by musel prerokovať (obstarávania nad 30 milión eur) väčšie nákupy ozbrojených síl – bez toho by sa nákupy nemohli uskutočniť.
35. Očistíme národný bezpečnostný úrad (NBÚ), zmeníme systém bezpečnostných previerok tak, aby sa stali garanciou bezpečnostnej spoľahlivosti príslušníkov bezpečnostného

„Táto vojna je iná ako vojny v minulosti. Každý, kto obsadí nejaké územie, zavedie v ňom svoj spoločenský systém. Každý zavádza svoj systém tam, kam až dôjde jeho armáda. Nemôže tomu byť inak.“

Josif Vissarionovič Stalin

„Na konci dňa, žiarlivé a neznášanlivé oči Kremľa vedia rozlíšiť iba vazalov a nepriateľov. A susedia Ruska, keď nechcú byť jedným, musia sa rozhodnúť pre to druhé.“

George F. Kennan

aparátu štátu, nielen formálnym nástrojom na získanie certifikátu na oboznamovanie sa s utajovanými skutočnosťami.

36. Navrhujeme vytvorenie nezávislej Generálnej inšpekcie bezpečnostných zborov (GIBZ) – mala by mať vyšetrovaciu právomoc vo vzťahu k podozreniam zo závažných porušení zákonov a pôsobnosť nad ozbrojenými silami, políciou, spravodajskými službami, NBÚ, ZVJS a ďalšími ozbrojenými bezpečnostnými zborami. Bude fungovať ako nezávislý ústredný orgán štátnej správy, rozpočtová organizácia. V súvislosti s tým početne zredukujeme, ale kompetenčne posilíme orgány vnútornej kontroly v bezpečnostných zložkách. Tie musia byť úplne nezávislé na vedúcich jednotlivých inštitúcií a schopné odhaliť aj protiprávnu činnosť vedúcich funkcionárov. Uvoľnené personálne zdroje by mali byť presunuté do GIBZ.
37. Polícia musí preniesť ťažisko svojej činnosti od výkazníctva, štatistiky a administratívnej činnosti ku skutočnej prevencii protispoločenskej činnosti a pomoci občanom. Preto odbúrame byrokraciu, znížime počet administratívnych pracovníkov a zvýšime podiel uniformovaných príslušníkov priamo v teréne. Agendu vydávania dokladov a evidencie vozidiel presunieme na okresné úrady (podľa vzoru už súčasne existujúcich klientskych centier). Do služobného pomeru policajtov zavedieme kariérny poriadok.
38. Sme za zavedenie povinného používania telových kamier policajtov, kamier do policajných áut, ako aj prenosných kamier počas akcií, kde sa predpokladá použitie donucovacích prostriedkov – samozrejme v taxatívne vymenovaných prípadoch, kde je to opodstatnené. Kamerové záznamy musia byť uložené v systémoch bez možnosti dodatočnej manipulácie (zmazanie) príslušníkmi PZ. Navrhujeme možnosť použitia týchto záznamov v trestnom, priestupkovom a správnom konaní.
39. Sme za zavedenie povinného bezhotovostného styku polície s občanom. Príslušníci PZ by nemali prijímať v teréne pokuty a platby od občanov v hotovosti. Bezhotovostný styk je možné realizovať platobným terminálom na mieste, alebo formou šeku, resp. bankovým prevodom do určitého dátumu (čo už existuje aj v súčasnosti, keď napr. vodič nemôže zaplatiť blokovú pokutu na mieste).

40. Na základe objektívnych kritérií (štatistiky nehodovosti) budeme úseky ciest kategorizovať: dopravná polícia by následne mala merať prekročenie povolenej rýchlosti prednostne v tých miestach, ktoré budú vyhodnotené ako nebezpečné, a nie tam, kde existuje najvyššia šanca uložiť pokuty na inak bezpečnejších úsekoch.

III. Doprava

*„Budú prijaté také rozhodnutia ekonomického, finančného a legislatívneho charakteru, že do konca volebného obdobia musí byť dokončené severné diaľničné prepojenie medzi Bratislavou a Košicami.“
„Závazok vlády je vytvoriť podmienky na výstavbu a sprevádzkovanie sto kilometrov diaľnic do roku 2010...My máme vládny záväzok. Ak ho nesplníme, potom vyvodíme politickú zodpovednosť.“*

Robert Fico počas svojej prvej vlády, júl 2007

41. Pri plánovaní rozvoja a údržby dopravnej infraštruktúry musia byť znova posilnené kompetencie Útvaru hodnoty za peniaze. Pri navrhovaní priorít však považujeme za potrebné zmenu ich hodnotiacej metodológie. Navrhujeme hodnotiť (porovnávať) výhodnosť nielen jednotlivých nadväzujúcich úsekov, ale aj celých dopravných koridorov a prepojenie hodnotenia diaľničnej/cestnej a železničnej infraštruktúry (projekty sa v súčasnosti hodnotia zvlášť). Pri hodnotení by mala hlavným kritériom zostať spoločenská návratnosť (najmä dopravná intenzita a analýza nákladov a výnosov), treba však dať väčšiu váhu aj regionálnemu rozvoju (v súčasnosti len 10 %), resp. regionálne vyváženejšiu výstavbu (napríklad na základe počtu obyvateľov). Aby sme sa vyhli situáciám, že v jednom regióne sa za vysoké náklady paralelne stavia diaľnica aj modernizuje železnica, kým v druhom nie sú žiadne investície ani za nižšie náklady.
42. Pri vyvlastňovaní pozemkov pod diaľnicami a rýchlostnými cestami treba zrušiť postup, pri ktorom sa pôda najskôr prekvalifikuje na stavebný pozemok a až následne sa vyvlastní za zodpovedajúcu sumu. To najmä v blízkosti veľkých miest výrazne predražuje vyvlastnenie, a tak aj celú výstavbu diaľnic a zároveň vytvára živnú pôdu pre špekulantov s pozemkami. Preto za poľnohospodársku pôdu treba dať primeranú (povedzme dvojnásobnú) náhradu alebo ponúknuť väčšie pozemky na výmenu, ale netreba ju prekvalifikovať na stavebné pozemky.
43. Pri výbere poskytovateľov mýtného systému je potrebné potlačiť náklady na prevádzku systému pod 20%. V prvom desaťročí (2010-2020) približne polovica vyzbieraných peňazí išla prevádzkovateľovi (Skytoll), a ďalším dodávateľom, to je neúnosné, systém takto nespĺňa svoj hlavný účel.

44. Finančné prostriedky získané z výberu elektronického mýta, diaľničných poplatkov a cestnej dane musia byť primárnym zdrojom výdavkov na výstavbu a údržbu cestnej infraštruktúry. Príjmy z mýta z ciest 1. triedy (po odpočítaní nákladov na administráciu systému) treba nasmerovať na opravu a údržbu tejto cestnej siete.
45. Nesystémové rozdelenie správy diaľnic pod NDS a ciest 1. triedy pod SSC zmeníme. Obe spoločnosti zlúčime, aby sme tak výrazne znížili administratívne náklady a umožnili lepšiu koordináciu výstavby a údržby diaľnic, rýchlostných ciest a ciest 1. triedy.
46. Niektoré úseky ciest 2. triedy, ktoré plnia už dnes účel tranzitnej dopravy a dosahujú vysoké intenzity dopravy, treba preradiť do siete ciest 1. triedy.
47. Súťaže na výber zhotoviteľa výstavby cestnej infraštruktúry je potrebné spúšťať po ukončení projektovej prípravy a právoplatnom stavebnom povolení, nie skôr. Častokrát práve v rozhodnutí o stavebnom povolení sú podmienky, ktoré môžu zásadne ovplyvniť už víťaznú ponuku z verejného obstarávania a vyvolajú tak dodatky, ktorým sa chceme vyhnúť.
48. Na železničných tratiach, kde štát dotuje prepravu ľudí z verejných zdrojov treba vypísať tendre a umožniť vstup súkromného sektora na prevádzkovanie dopravy. Pri stratových, menej využitých regionálnych linkách namiesto zrušenia prepravy najprv treba ponúknuť tieto spoje spolu v balíku s atraktívnejšími linkami (tam, kde je to možné).
49. Postupne tieto dotované linky by mali prejsť do kompetencií jednotlivých žúp, resp. ich združení (vrátane organizácie súťaží pre dopravcov). Umožní to lepšiu koordináciu miestnej a regionálnej železničnej a autobusovej dopravy (ktorú samosprávne kraje už teraz objednávajú). Samozrejme treba na župy presunúť aj finančné prostriedky, ktoré sa doteraz používali na dotovanie regionálnej dopravy. Je potrebné prehodnotiť nezmyselné celoplošné 100-percentné zľavy pre niektoré skupiny obyvateľov a najprv to nahradiť rozumnou politikou zliav. Následne stanovenie cestovného a systému zliav v železničnej aj autobusovej doprave by prešlo na dohody medzi župami a nimi vysúťaženými spoločnosťami.

„Cielom vlády je umožniť motoristickej verejnosti už od roku 2020 využívať všetky diaľničné úseky.“

Z návrhu programového vyhlásenia 3. vlády Roberta Fica, 2016.

50. Ostatné linky bez štátnej dotácie, IC a medzinárodné vlaky by mal prevádzkovať súkromný sektor na vlastné riziko, na komerčnej báze.
51. Paralelne treba privatizovať osobnú prepravnú spoločnosť (ZSSK). Zároveň treba dokončiť privatizáciu aj čiastočne privatizovanej štátnej nákladnej železničnej dopravnej spoločnosti (ZSSK Cargo).
52. V budúcnosti si vieme predstaviť aj to, že by aj niektoré trate (najmä tie regionálne) spravovali župy, resp. združenia dopravcov, alebo tieto subjekty spolu.
53. Cena za používanie železničnej infraštruktúry („železničné mýto“) by mala byť stanovená tak, aby bola medzinárodne konkurencieschopná, aby najmä nákladné vlaky neobchádzali Slovensko, a aby to železnicám pomohlo konkurovať aj v osobnej preprave.
54. Chceme postupne zvyšovať počet železničných priecestí so závorami tam, kde sa stali tragické nehody, osadenie závor v krátkom čase by malo byť povinné.
55. Budeme podporovať výstavbu záchytných parkovísk v rámci železničnej aj cestnej verejnej siete staníc ako základných predpokladov rozvoja verejnej dopravy, aby sme tak zvýšili motiváciu cestujúcich presadnúť z áut do vlakov, resp. autobusov.
56. Podporíme výstavbu terminálov kombinovanej dopravy výhodnou odpisovou politikou, tak ako v iných podnikateľských aktivitách, umožníme zrýchlené odpisy investícií. Treba podporiť aj vybudovanie železničných prepojení priemyselných parkov (väčšina týchto parkov nemá železničnú prípojku).
57. Podporíme vytvorenie a fungovanie integrovaných dopravných systémov s dôrazom na kombináciu železničnej, autobusovej a mestskej dopravy, ale aj cyklistickej dopravy, vrátane budovania kombinovaných prestupných terminálov a záchytných parkovísk pri železničných zastávkach a staniciach v okolí metropol s cieľom postupného znižovania zaťaženia ciest autobusmi a osobnými autami.
58. V oblasti intermodálnej osobnej dopravy treba preskúmať najmä prepojenie letísk s verejnou hromadnou dopravou. Najvhodnejšie by bolo vybudovanie koľajovej dopravy na väčšie letiská, t. j. vybudovanie železničných staníc

na bratislavskom a košickom letisku, ako aj predĺženie mestských električkových liniek na tieto letiská. Podporíme preto realizáciu týchto projektov.

59. Nepodporujeme zriadenie ďalších štátnych dopravných spoločností, ako „národný“ dopravca v leteckej alebo vodnej preprave.
60. Zabezpečíme vstup strategického investora na ďalší rozvoj Letiska M. R. Štefánika v Bratislave, za najlepšie riešenie považujeme dlhodobý prenájom.
61. V rámci rozvoja infraštruktúry treba dať výrazne väčšie zdroje na výstavbu oddelených cyklotrás. Ide o najekologickejší spôsob dopravy, ktorý je zároveň najlacnejší a pomáha zdraviu. Treba vytvoriť v rozpočte samostatnú kapitolu určenú na rozvoj infraštruktúry pre cyklodopravu a vyčleniť prostriedky pre jednotlivé župy a obce s konkrétnou sumou na obyvateľa. Finančné prostriedky budú poskytované formou spolufinancovania na základe predložených projektov, ktoré budú v súlade s plánmi udržateľnej mobility a prejdú posúdením hodnoty za peniaze. Regióny, v ktorých sú lepšie podmienky (rovinatejší terén, väčší počet teplejších dní), ako aj tie, kde neprišli väčšie investície do diaľnic, rýchlostných ciest a železníc by mali byť uprednostnené.
62. Keďže rozdrobené a neusporiadané vlastníctvo pozemkov je najväčšou bariérou rýchlejšej výstavby cyklotrás, navrhujeme možnosť štátneho vyvlastňovania pozemkov pod cyklotrasami (podobne ako v prípade ciest).
63. Zmeníme rigidný spôsob tarifikácie platieb za využívanie diaľnic (10 dní, mesiac, rok) na oveľa flexibilnejší spôsob platieb na ľubovoľný počet dní.
64. Treba umožniť prerušenie platenia PZP na kratšiu dobu ako rok, a to bez nutnosti odhlasovania vozidla z evidencie (sezónne MV, motocykle, veterány).
65. Navrhujeme zásadnú zmenu politiky dopravných kontrol a umiestňovania radarov. Na základe objektívnych kritérií (štatistiky nehodovosti) budeme úseky ciest kategorizovať: dopravná polícia by následne mala kontrolovať a merať prekročenie povolenej rýchlosti prednostne v tých miestach, ktoré budú vyhodnotené ako nebezpečné a nie tam, kde existuje najvyššia šanca uložiť pokutynainakbezpečnejších úsekoch.

66. Prihlasovanie a evidenciu motorových vozidiel presunieme na okresné úrady (podľa vzoru už súčasne existujúcich klientskych centier).
67. Budeme presadzovať úplnú liberalizáciu trhu pri budovaní staníc STK a EK. Podnikanie v tejto oblasti je zaťažené mnohými byrokratickými a regulačnými prekážkami. Tie majú nakoniec za následok nedostatok technikov, dlhé čakacie lehoty pre motoristov a vysoké ceny za služby.
68. Presadíme zmenu zákona o cestnej doprave a vylúčime z neho neopodstatnené právomoci samosprávnych krajov, ktoré dnes udeľujú licencie na komerčné autobusové linky, hoci tieto nežiadajú žiadne dotácie a bránia tak lepšiemu rozvoju autobusovej verejnej dopravy.

IV. Ekonomika - verejné financie, podnikateľské prostredie

69. Považujeme za potrebné zastaviť nebezpečné trendy zadlžovania, ako aj neustáleho rozrastania štátu. Preto navrhujeme zásadnú revíziu ústavných pravidiel, najmä zmenu Ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti („dlhová brzda“) nasledovne: dvojročná výnimka spod pravidiel dlhovej brzdy by sa skrátila na jeden rok, a bola by uplatňovaná len po parlamentných voľbách. Nad rámec existujúcich pravidiel by sa do ústavného zákona pridali výdavkové limity: kým hrubý dlh verejnej správy presahuje 40 % HDP, výdavky by mohli rásť len polovičným tempom rastu HDP v predošlom roku (uplatňované iba počas pozitívneho ekonomického rastu a nie recesie). Zároveň navrhujeme ústavnú daňovú brzdu, definovanú ako podiel celkových príjmov štátu (z daní, odvodov, poplatkov) na HDP. Celková daňovo-odvodová záťaž v posledných rokoch už dosiahla vysoké – z nášho pohľadu maximálne akceptovateľné – úrovne, už by nemala ďalej rásť, navrhujeme hodnotu daňovej brzdy na úrovni 40 percent HDP. Daňová brzda, podobne ako ústavné výdavkové limity, by neplatila počas recesie.
70. Podporujeme princíp ústavnej ochrany hotovosti, avšak s rozumnými limitmi pre hotovostné platby občanov aj podnikateľov. Navrhujeme preto jednotný strop pre platby v hotovosti vo výške 15 000 eur (inak povedané, to, čo už platí pre bežných občanov, rozšírime aj na podnikateľov).

„Je možné mať ekonomickú slobodu bez politickej slobody, ale nemožno mať politickú slobodu bez ekonomickej slobody.“

Friedrich August von Hayek

„Nikdy nezabudnime na túto základnú pravdu: štát nemá žiadny iný zdroj peňazí, než peniaze, ktoré si ľudia sami zarobia. Keď štát chce míňať viac, môže to urobiť len požičaním z vašich úspor, alebo vašim väčším zdanením.

To, že niekto iný to zaplatí, nie je dobrá myšlienka – lebo „niekto iný“ ste vy. Neexistuje nič také ako verejné peniaze, existujú len peniaze daňových poplatníkov.“

Margaret Thatcher

71. Na úrovni Európskej únie presadzujeme nasledujúce princípy: členské štáty by nemali navzájom ručiť za verejné dlhy iných členských štátov (podobne ako pred dlhovou krízou 2008-2012). Naopak, mal by sa vytvoriť mechanizmus na riadený štátny bankrot a reštrukturalizáciu dlhu v rámci eurozóny. Nákupy štátnych dlhopisov krajín eurozóny Európskou centrálnou bankou (ECB), resp. Európskym systémom centrálnych bánk, (ESCB) by mali byť výrazne obmedzené. ECB, resp. národné banky v systéme ESCB, by nemohli vlastniť viac než 25 percent celkového objemu štátnych dlhopisov niektorej z členských krajín a ročný objem nákupov dlhopisov by nemal prevýšiť viac ako 50 % emisie dlhopisov v rovnakom roku. Mali by existovať automatické sankčné mechanizmy za prekročenie fiškálnych deficitov definovaných v Pakte stability a rastu, resp. nových pravidiel na kontrolu deficitov. Všetkým štátnym dlhopisom, ktoré finančné inštitúcie, napríklad banky, vlastnia, by mala byť pripísaná istá riziková váha. (V súčasnosti dlhopisy s investičným ratingom majú nulovú rizikovú váhu, teda tvárime sa, že všetky sú rovnaké a úplne bezrizikové.)
72. Na Slovensku presadzujeme návrat k predtým už osvedčenej jednotnej, rovnej dani z príjmov (právnických aj fyzických osôb) na úrovni 19 %. Sme za princíp, že bez ohľadu na typ príjmov/ziskov na všetko musíme uplatňovať rovnakú jednotnú daňovú sadzbu. Zrušili by sme teda dvojité zdanenie, najmä 8-percentnú daň z poistenia, daň z dividend a rôzne selektívne dane, ako tzv. osobitné odvody z podnikania v regulovaných odvetviach. Znížili by sme na 19 % aj zrážkovú daň 35 % na príjmy zo zahraničia z tzv. nezmluvných štátov (štátov, ktoré nie sú v zozname vedenom na finančnej správe). Presadzujeme zrušenie všetkých ďalších nesystémových platieb, a preto súhlasíme so zrušením platenia zdravotných odvodov vo výške 14 % z príjmov z kryptomien. Nie však zo znížením dane na 7 % - sme za uplatňovanie rovnakej sadzby všade, aj v tomto prípade. Odpočítateľné položky a daňový bonus by mali byť pravidelne a automaticky valorizované.
73. Navrhujeme, aby v prípade dane z príjmov právnických osôb, podobne ako v Estónsku, reinvestovaný zisk nebol zdanený (nulová daň na reinvestovaný zisk), to by výrazne motivovalo investície. Zdanený by bol v zásade vyplatený zisk, (čiže korporátna daň by sa rovnala dani z dividend),

„Som za znižovanie daní, za akýchkoľvek okolností a pre akúkoľvek výhovorku, pre akýkoľvek dôvod, kedykoľvek je to možné. Dôvodom je moje presvedčenie, že veľkým problémom nie sú dane, ale výdavky. Otázkou je: „Ako znížite štátne výdavky?“ Štátne výdavky teraz dosahujú 40 percent národného dôchodku, nerátajúc priame výdavky prostredníctvom regulácií a pod. Pokiaľ zahrniete aj tie, vyjde vám približne polovica. Reálne riziko, ktorému čelíme je, že sa toto číslo bude postupne zvyšovať. Jediným efektívnym spôsobom, ako ho udržať dole je obmedziť objem štátnych príjmov. To možno urobiť znížením daní.“

Milton Friedman

resp. niektoré ďalšie položky, ktoré sa nedajú považovať za investície. Zároveň však strácajú zmysel rôzne odpočítateľné položky, ako napríklad „superodpočet“ výdavkov na výskum a vývoj, v rámci ktorého je možné odpočítať 100 % výdavkov (nákladov) vynaložených na výskum a vývoj. Tie by sme zrušili, zostal by jednoduchší, prehľadný a neutrálny systém. Tiež by sa vyriešil večný problém zdĺhavého a komplikovaného odpisovania majetku pre podnikateľov (v súčasnosti 7 odpisových skupín s dobou odpisovania od 2 do 40 rokov). Nezdaňovanie reinvestovaného zisku by v zásade znamenalo umožnenie 100-percentných odpisov okamžite v prvom roku. Samozrejme, pri takomto nastavení je potrebné prechodné obdobie na zavedenie nového systému a treba riešiť aj nahromadené existujúce odpisy ich postupným, ale zrýchleným uplatňovaním, kým nevypršia.

74. Navrhujeme zavedenie superhrubej mzdy: zjednotili by sme odvody platené zamestnancom a zamestnávateľom, systém by sa značne zjednodušil, mzdy by boli zaťažené jednou daňou z príjmu a jedným zdravotným a sociálnym odvodom, zamestnaní ľudia by konečne presne videli, koľko zo svojej mzdy odvádzajú štátu.
75. Zavedieme jednotný výber daní a odvodov, jeden formulár, jedno okienko (resp. elektronická administrácia), jednotné úradné hodiny, číslo účtu, jedna databáza, jednotné vymáhanie, čo vedie k zjednodušeniu z hľadiska klientov a úsporám administratívnych nákladov, ale aj efektívnejšiemu vymáhaniu (daňovou správou) z hľadiska štátu.
76. Po vzore daňovej odpočítateľnej položky navrhujeme zavedenie odvodovej odpočítateľnej položky zo sociálnych aj zdravotných odvodov, aby najmä nízkopríjmovým skupinám mohla rásť čistá mzda bez zvýšenia nákladov zamestnávateľov. Výška tejto položky (od roku 2025 300 € na mesačnej báze) by bola rovnaká v prípade zamestnancov, „dohodárov“ aj ľudí pracujúcich na čiastočný úväzok.
77. Považujeme za neudržateľné, že hlavný zdroj financovania samospráv na Slovensku (tzv. podielové dane) je naviazaný na jedinou daň a to daň z príjmu fyzických osôb. DPFO je značne nestabilné, lebo výrazne reaguje na ekonomické cykly a takisto je častým terčom politických návrhov na znižovanie, s ktorým sa samosprávy musia vysporiadať. Okrem toho,

považujeme za žiaduce, aby sa daňové bremeno znižovalo pri práci a podnikaní, a to môže byť kompenzované pri spotrebných, majetkových alebo environmentálnych daniach. Je preto potrebné zmeniť financovanie samospráv. Namiesto jednej dane navrhujeme daňový mix, ktorý kopíruje daňové príjmy štátu. (Do mixu by sa nerátal registračný poplatok – v zásade daň – za autá a cestná daň, oficiálne daň z motorových vozidiel – príjmy z tejto dane by sa vrátili regionálnej samospráve v rámci fiškálnej decentralizácie.)

78. Zabezpečíme stabilizáciu a očistu kľúčovej štátnej organizácie, Finančnej správy Slovenskej republiky (FSSR), aby sa stala modernou a kvalitnou inštitúciou schopnou odhaľovať aj najťažšie podvody a kriminálnu činnosť. Posilníme jej nedostatočné kapacity, aby boli schopné analyzovať aj komplikované schémy (často cezhraničné) a úzko spolupracovať s partnerskými organizáciami ostatných štátov EÚ v tejto oblasti.
79. V dôsledku podvodov s daňou z pridanej hodnoty (DPH), konkrétnejšie neoprávneného vyplácania tzv. „nadmerných odpočtov“ alias „vratiek“ DPH sa Slovensko v minulosti stalo rajom podvodníkov, „dépéháčkarov“ s veľmi vysokou daňovou medzerou (rozdiel medzi reálnym výberom DPH a potenciálnym výberom na základe zodpovedajúcej ekonomickej aktivity). Hlavným problémom je samotná existencia nadmerných odpočtov, riešením je mechanizmus tzv. prenesenia daňovej povinnosti, alebo „reverse charge“. Tento princíp eliminuje „ping-pongovanie“ peňazí medzi daňovým úradom a platcami DPH. Práve týmto procesom preplácania „vratiek DPH“ sa umožňuje podvádzať – pýtať si peniaze od daňového úradu na základe podvodne vykázaného nároku. Problémom je, že EÚ celý systém prísne reguluje a umožňuje prenesenie daňovej povinnosti iba v obmedzenej miere a na vybraný typ tovarov. Budeme presadzovať možnosť mechanizmu prenesenia daňovej povinnosti všade tam, kde to regulácie EÚ umožňujú. Zároveň budeme ako postoj Slovenskej republiky voči partnerským štátom EÚ presadzovať rozširovanie možností zavádzania tohto mechanizmu až po úroveň jeho celkového nahradenia súčasného mechanizmu.
80. Za vlád Smeru sa na Slovensku rozmohli aj colné podvody s čínskym textilom v stá miliónoch objemoch. V spolupráci s orgánmi Európskej únie budeme tlačiť na zavedenie

„Pohľad vlády na ekonomiku možno zhrnúť do pár krátkych fáz: Keď sa to hýbe, zdaň to. Ak sa to stále hýbe, zaveď na to regulácie. Ak sa to prestane hýbať, začni to dotovať.“

Ronald Reagan

„Mnohí považujú podnikateľa za prašivého vlka, ktorého by mal človek zabiť, iní si myslia, že je krava, ktorú môžu nepretržite dojiť, len málokto v ňom vidí koňa, ktorý táhá voz.“

Winston Churchill

systému online overovania pravosti predkladaných dokladov na colné konanie predovšetkým z ázijských krajín.

81. Pre účely stabilizácie podnikateľského prostredia zabezpečíme, aby sa najdôležitejšie daňové, odvodové a regulačné právne úpravy menili maximálne raz ročne, a to vždy od 1. januára. Neustála zmena aj kľúčových zákonov (a to aj napriek legislatívnej úprave v prípade daní a odvodov) robí legislatívne prostredie úplne neprehľadným najmä z pohľadu malých a stredných podnikateľov. (Výnimky by boli možné len v odôvodnených prípadoch, zvlášť označených v dôvodových správach zákonov.)
82. Povinnosť registrovať sa za platiteľa DPH má v súčasnosti na Slovensku každá zdaniteľná osoba, ktorá dosiahne obrat 49 790 eur, pričom pravidlá EÚ od 1.1.2025 zavádzajú povinnosť od hranice 85 000 eur. Navrhujeme preto zvýšiť hranicu povinnej registrácie na túto hranicu, aby sme všetkým pod týmto limitou umožnili jednoduchšie fungovanie a administráciu.
83. Zabezpečíme zrušenie online eKasy – korupčného projektu, ktorý paušálne zaviedol povinnosť posilať všetky údaje z maloobchodného predaja Finančnej správe. V Českej republike bol podobný projekt úplne zrušený v roku 2022. Proti jeho zrušeniu v ČR nenamietali dokonca ani jeho navrhovatelia zo strany Andreja Babiša.
84. Zabezpečíme, aby sa nerealizoval pripravovaný projekt povinného zasielanie všetkých faktúr daňových subjektov na Finančnú správu. Toto opatrenie kriminalizuje paušálne všetkých a komplikuje činnosť podnikateľských subjektov veľkou byrokratickou záťažou.
85. Navrhujeme zrušenie 6 úrovní (pásiem) minimálnej mzdy, tzv. koeficientov minimálnych mzdových nárokov definovaných v Zákonníku práce – zostala by jedna jednotná minimálna mzda, ktorá by bola stanovená ako 50 % priemernej mzdy v predošlom období. V regiónoch s nadpriemernou nezamestnanosťou by ale regionálna alebo miestna samospráva mohla zaviesť aj nižšie minimá (maximálne o 30 percent nižšiu voči národnej úrovni).
86. Nepodporujeme zákaz nedeľného predaja. Navrhujeme zjednotiť mzdové zvýhodnenie za prácu v sobotu, v nedeľu,

- v noci a počas sviatkov na úrovni 40 % z minimálnej hodinovej mzdy (tzv. znížená sadzba by bola na úrovni 35 %).
87. Navrhujeme zdobrovoľnenie niektorých príspevkov a poistení. Poskytovanie rekreačných poukazov, resp. príspevku na rekreáciu zamestnancom zo strany zamestnávateľa by malo byť dobrovoľné. Pre živnostníkov by platenie nemocenských sociálnych odvodov malo byť dobrovoľné (v prípade zavedenia jednotného sociálneho odvodu by ten mal byť znížený o adekvátnu časť).
  88. Podporujeme flexibilnejšie formy zamestnávania, znížime regulačnú záťaž pre zamestnávateľov, zrušíme pracovnú zdravotnú službu pre I. a II. kategóriu zamestnancov.
  89. Obmedzením výnimiek posilníme už existujúce, ale stále nedostatočne aplikované pravidlo pre nové regulácie komplikujúce podnikanie „jeden prichádza, dve odchádzajú“ (nová administratívna záťaž je kompenzovaná rušením existujúcich povinností v dvojnásobnom objeme od roku 2022). Zredukujeme tzv. „gold plating“ – prax, keď slovenská legislatíva ide nad rámec požiadaviek smerníc presadených na úrovni EÚ (a povinne preberaných do domácej legislatívy). Všade, kde to zvyšuje byrokratickú záťaž, sa musíme držať minimálnych požiadaviek Bruselu. Rozšírime používanie tzv. „Sunset“ klauzuly – každá nová regulácia, ktorá zvyšuje administratívnu záťaž podnikateľov by platila len na obdobie tri roky, potom ju treba opäť prerokovať a schváliť v parlamente, aby sa predĺžila jej účinnosť, ak je naďalej potrebná (pri prerokovaní by sa už nevyžadovalo zrušenie dvoch existujúcich pravidiel). Pri prerokovaní treba dôsledne vyčíslňovať prínosy novej regulácie a porovnať ich s pôvodnými očakávanými efektmi.
  90. Zjednotíme 3 rôzne druhy dohôd na jeden univerzálny typ.
  91. Vykonáme dôsledný audit štátnej správy, všetkých verejných inštitúcií s cieľom identifikovania rezerv, duplicit, úradov a činností, ktoré sa prekrývajú. Následne navrhujeme racionalizáciu úradov – naším ideálom je štíhla a efektívna vláda.
  92. Na základe medzinárodných skúseností (Holandsko, Írsko, Singapur, Hongkong) sa budeme snažiť vybudovať také prostredie, ktoré by bolo schopné prilákať sídla medzinárodných holdingových spoločností s kapitálom.

Zjednodušené, cieľom je získať do krajiny kapitál a lukratívne pracovné miesta pre špičkových odborníkov, a nebyť iba výrobnou halou. Samozrejme, uvedomujeme si, že bude to beh na dlhé trate a nie je to jednoduché, ale treba začať rozmýšľať o ďalšej transformácii ekonomiky smerom k činnostiam s vyššou pridanou hodnotou.

93. Pre rýchlejšie a efektívnejšie čerpanie eurofondov presadzujeme nasledujúce princípy: prioritizácia projektov, zníženie rozdrobenosti, väčšia koncentrácia s vyšším podielom väčších projektov (ktoré tak nezaťažujú administratívu), presunutie rozhodovania čo najviac na regionálnu úroveň, väčší dôraz na znižovanie regionálnych rozdielov – viac zdrojov do menej rozvinutých regiónov, výsledkovo orientovaný prístup namiesto formalizmu (dôraz na formálne dodržiavanie komplikovaných pravidiel) a zjednodušenie procesov, ako aj obmedzenie nenávratnej pomoci podnikateľským subjektom, čo narúša hospodársku súťaž a sústreďenie sa na verejné investície.

V. Energetika a životné prostredie

94. Budeme pokračovať v znižovaní energetickej závislosti od Ruska vrátane dodávok jadrového paliva. Už sa nikdy nesmieme vrátiť na predošlú úroveň závislosti, t.j. aby Slovensko dovážalo väčšinu ropy, plynu a 100 percent jadrového paliva z jedinej krajiny, ktorá je dokonca nespoľahlivou a agresívnou autoritárskou mocnosťou. Odtrhnutie od ruských dodávok by malo byť definitívne, o čiastočnom návrate k ruskému plynu (ale iba menšej časti dovozu) sa dá uvažovať len vtedy, keď nebudú ruské vojská na Ukrajine a v Rusku agresívny režim padne a bude nahradený takým, ktorý rešpektuje medzinárodné právo.
95. Po skúsenostiach s dostavbou 3. a 4. bloku jadrovej elektrárne v Mochovciach nepodporujeme výstavbu novej tradičnej jadrovej elektrárne s použitím verejných finančných zdrojov. Ako je známe, dostavba odštartovala v roku 2008 s plánovaným rozpočtom 2,8 miliárd eur a dátumom spustenia 2012-13. V skutočnosti 3. blok bol dokončený a začal vyrábať elektrinu až v roku 2023, štvrtý sa stále dokončuje, náklady dosiahli až 6,2 miliárd eur a Slovenské elektrárne sa stali najzadlženejšou veľkou energetickou firmou v Európe. Čiže omeškanie pri treťom bloku predstavuje 11 rokov

a rozpočet bol prekročený viac ako dvojnásobne. Pritom išlo o dostavbu a nie výstavbu úplne nových reaktorov. Obrovské investičné a finančné riziká však nie sú jediným dôvodom odmietavého postoja. Keď 3. blok JE Mochovce nabehne na plný výkon a bude spustený aj 4., podiel jadra na výrobe elektrickej energie môže dosiahnuť 70-80 %. (Odstavenie 3. a 4. bloku atómovej elektrárne Bohunice je plánované na roky 2044-45). Aj keď nahradíme ruského dodávateľa nukleárneho paliva (TVEL ako súčasť holdingu Rosatom), zostane jediný dodávateľ (pravdepodobne Westinghouse). Keď približne tri štvrtiny produkcie elektriny budú pochádzať z dvoch elektrární, čiže z dvoch lokalít, ktorým 100 percent jadrového paliva dodáva jedna zahraničná firma (ktorá môže byť stále nepriamo závislá od dodávok uránu od Rosatomu), existujú veľké riziká koncentrácie a závislosti. Samozrejme, ak by výstavba nových reaktorov prebehla na čisto komerčnej báze, nebudeme klásť prekážky.

96. Stopka pre ďalšie veľké tradičné jadrové elektrárne neznamena úplnú stopku pre nové zdroje jadrovej energie. Naopak, v strednodobej perspektíve podporujeme snahu rozbehnúť výstavbu takzvaných malých modulárnych reaktorov na základe podpísaného memoranda o spolupráci medzi americkou spoločnosťou Westinghouse a slovenskou štátnou firmou JAVYS. Tie by perspektívne mohli nahradiť výpadok produkcie v dôsledku odstavenia dvoch blokov v Jaslovských Bohuniciach. (Samozrejme musí existovať vyskúšaná a medzinárodne schválená technológia na výstavbu.) Malé modulárne reaktory by mohli pomôcť aj v zelenej transformácii priemyslu, preto štát by mal podporovať snahu veľkých priemyselných podnikov, keď sa rozhodnú investovať do týchto technológií (zatiaľ záujem prejavil košický US Steel, ktorý spolupracuje s viacerými štátnymi/verejnými inštitúciami na štúdiu uskutočniteľnosti projektu).
97. Podporujeme už prebiehajúci proces postupného utlmenia využívania uhlia ako zdroja elektrickej energie, ako aj spaľovania v priemysle (najmä v hutníctve) a následne aj vo vykurovaní, v súlade s politikou EÚ, ktorá od roku 2027 spoplatní aj emisie uhlíka pochádzajúce zo spaľovania fosílnych palív vo vykurovaní a v cestnej doprave (s cenovým stropom 45 eur za tonu emitovaného uhlíka do roku 2030).

„Po väčšinu histórie musel človek bojovať s prírodou, aby prežil; v tomto storočí si začína uvedomovať, že aby prežil, musí prírodu chrániť.“

Jacques-Yves Cousteau.

98. Uvedomujeme si, že vzhľadom na prebiehajúcu energetickú tranzíciu, dopyt po elektrine bude narastať. Koniec uholných elektrární (ako Nováky), dekarbonizácia priemyslu (napríklad prechod na elektrické pece v oceliarniach U.S. Steel Košice), prechod na elektromobilitu (elektrické autá), rozšírenie tepelných čerpadiel v budovách, ale i nové investície v priemysle (napr. Volvo pri Košiciach), budú zvyšovať dopyt. Krátko a strednodobo sa dá tento dopyt uspokojiť pripojením 3. a 4. bloku Mochoviec do siete paralelne s rozširovaním obnoviteľných zdrojov energie (OZE), kde má Slovensko značný, zatiaľ málo využitý potenciál. Podporujeme rozširovanie OZE, nie však pomocou štátnych dotácií do výstavby alebo ceny vyrobenej elektriny. OZE sú už komerčne životaschopné, treba však zjednodušiť ich vybudovanie, pripojenie do siete, a znížiť náklady (pozri nasledujúce body).
99. Pre rozšírenie kapacít OZE treba najmä investovať do siete a prispôbiť obnoviteľným zdrojom (nestabilita výroby pri slnečných a veterných elektrárnach). Riešením sú tzv. inteligentné siete, rôzne metódy skladovania elektriny ako aj medzinárodné interkonektory (prepojenia sietí). Štátnu podporu aj z čerpania fondov EÚ treba nasmerovať do týchto oblastí. Budovanie inteligentných sietí, ktoré automaticky reagujú na výkyvy vo výrobe a spotrebe umožní pripájanie OZE vo väčšej miere. Rovnako pôsobia rôzne formy skladovania (prečerpávacie vodné elektrárne, tepelná energia, technológie založené na stláčaní, batérie) a výkyvy pomáhajú vyrovnávať aj interkonektory. Podporou investícií do týchto projektov výrazne navýšime objem kapacít OZE, ktoré sa dajú pripojiť do siete, či už ide o väčšie zdroje, alebo menšie (rodinné domy, bytovky). Podobne budeme podporovať využívanie geotermálnej energie vo vykurovaní, resp. v kombinovanej výrobe elektriny a tepla. Rozširovaním OZE zároveň znížime závislosť od dovozu uhlíkovodíkov ako ropa a zemný plyn.
100. Ušetrené peniaze v dôsledku ukončenia dotácie výroby elektriny z uhlia, postupného vypršania dotácií na staršie obnoviteľné zdroje v kombinácii s nižším ziskom štátneho monopolu SEPS nám umožnia dlhodobu a systémovo znížiť tarifné poplatky v cene elektriny a tým aj celkovú konečnú cenu elektriny. (Ide o tzv. tarifu za prevádzkovanie systému – TPS a tarifu za systémové služby – TSS.) Znižovanie zisku SEPS nesmie ísť na úkor investícií do inteligentných sietí. Čiže znížiť

sa má len zisk, ktorý ako dividenda odchádza do štátneho rozpočtu a prakticky funguje ako elektrická daň a nie zisk, ktorý je reinvestovaný do prenosovej sústavy.

101. Investície do siete nám umožnia následné zvýšenie flexibility a množstva pripájania zelenej energie do siete. Odstránime zákonné a byrokratické prekážky a zjednodušíme pripojenie do siete, či už ide o väčších výrobcov, alebo domácnosti, ale aj tzv. energetické spoločenstvá a komunity. Týmto spoločenstvám a komunitám chceme zjednodušiť zdieľanie elektriny s ostatnými členmi spoločenstva aj bezplatným použitím distribučnej siete v danej lokalite a šetriť tak náklady za energie a distribúciu. Jedná sa napr. o bytové domy s fotovoltikou na streche, kde by sa jednotliví vlastníci bytov mohli flexibilne rozhodovať, kto sa do spoločenstva zapojí, resp. v akej miere, a pritom by mohli byť zákazníkmi rôznych dodávateľov elektriny. Základný princíp je, že elektrina (z OZE) sa spotrebuje v lokalite, kde sa vyrobí, aby čo najmenej zaťažovala distribučnú sústavu. Postupne sa to dá rozšíriť aj do iných bytoviek, dokonca aj rôznych inštitúcií, prevádzok, a môže to pokryť celú ulicu, menšiu štvrť.
102. Budeme naďalej podporovať výskum a vývoj technológií na zníženie náročnosti a nákladov výroby „zeleného“ a „modrého“ vodíka s cieľom budúcej efektívnej hromadnej výroby a prepravy, ako aj projekty na zvyšovanie efektivity používania vodíka ako pohonnej hmoty.
103. Pre podporu zníženia tvorby emisií skleníkových a ostatných plynov a transformácie priemyslu a služieb s využitím najlepších dostupných techník priateľských k životnému prostrediu navrhujeme vybudovanie BAT centra (Best Available Technics).
104. Čo sa týka budúcnosti cenovej regulácie, treba brať do úvahy pravdepodobné prijatie Nariadenia o vnútornom trhu s elektrinou na úrovni EÚ. (Ide o právny akt, ktorý je bez zmien prevzatý a implementovaný do národnej legislatívy.) Európska komisia v návrhu nariadenia navrhla pre odberateľov právo na zmluvu s pevnou cenou, ako aj na zmluvu s dynamickou cenou, resp. právo na viaceré zmluvy naraz: „Spotrebiteľia vrátane malých podnikov si tak môžu zaistiť bezpečné dlhodobé ceny s cieľom zmierniť vplyv náhlych cenových šokov a/alebo sa môžu rozhodnúť pre zmluvy s dynamickou

cenotvorbou s dodávateľmi, ak chcú využiť výhody cenovej variability na používanie elektriny vtedy, keď je lacnejšia (napr. na nabíjanie elektrických vozidiel alebo používanie tepelných čerpadiel).“ Spolu s voľnejšími pravidlami inštalácie, pripojenia a zdieľania elektriny z OZE by to (v prípade schválenia nariadenia) malo viesť k zmene cenovej politiky aj na Slovensku. Regulácia ceny by mohla byť rezervovaná pre krízové situácie a koncentrovaná na sociálne zraniteľné skupiny obyvateľstva.

105. V prípade rodinných domov rôzne doterajšie schémy na výmenu zdrojov produkcie tepla, investícií do solárnej energie, zateplovania, výmeny okien a pod., ako napríklad Zelená domácnostiam alebo Obnov dom, financované z eurofondov, resp. z Fondu obnovy, navrhujeme postupne pretransformovať do trvalej jednotnej schémy. Bola by financovaná zo štátneho rozpočtu, ak je možné s čo najväčším podielom spolufinancovania z fondov EÚ (napríklad aj z nového sociálneho klimatického fondu po roku 2026), vychádzala by zo skúseností predošlých projektov s čo najjednoduchšou administráciou a dotácie by boli nárokovateľné po splnení jednoduchých kritérií. Vzhľadom na finančné možnosti štátu (a obrovský investičný dlh v tejto oblasti), by sa postupovalo podľa jasných kritérií s definovaním prioritných skupín, na základe ktorých by sa tvorili transparentné poradovníky. Pre zraniteľnejšie sociálne skupiny by sa zaviedla zvýšená miera štátnej dotácie až do výšky 90 percent s možnosťou preddavkových platieb alebo kupónov, ktoré by potom štát preplácal dodávateľom.
106. V prípade verejných budov v súlade so správou Najvyššieho kontrolného úradu (NKÚ) z roku 2022 („Obnova verejných budov“) navrhujeme nasledujúce opatrenia. Vytvoríť jednotnú, digitalizovanú a priebežne aktualizovanú národnú databázu o energetickej hospodárnosti všetkých verejných budov s analytickými údajmi potrebnými pre rozhodovanie o ich postupnom obnovovaní. Následne integrovať všetky kompetencie v oblasti naplánovania a realizácie obnovy budov v rámci jedného štátneho orgánu. Ten by stanovil priority a poradie obnov na základe databázy a postupoval by podľa zjednotenej schémy financovania najmä zo zdrojov EÚ. (Podľa správy sú v súčasnosti kompetencie a finančné schémy roztrieštené a štát nemá prehľad a dáta

o energetickej hospodárnosti všetkých svojich budov, na základe čoho by sa dali vytvoriť jasné priority a ciele.)

107. V rámci prechodu na obnoviteľné zdroje podporujeme elektromobilitu, za najvhodnejší nástroj však nepovažujeme plošné dotácie na súkromné elektrické autá. Štát by mal ďalej podporovať ekologizáciu vozového parku verejných inštitúcií (napr. autá pre policajtov, orgány štátnej správy a pod.), ale nie dotovať kúpu áut všetkým súkromným osobám. Často tak dochádza k prípadom, kedy solventnejší ľudia kupujú drahšie autá a na dotácie prispievajú aj daňoví poplatníci s nižším príjmom. Sociálne transfery idú opačne, od chudobnejších k bohatším, pričom pozitívne environmentálne dôsledky (z hľadiska celkových emisií) sú marginálne. Obmedzený objem dotácií si preto vieme predstaviť len formou „šrotovného“, cieleného na sociálne skupiny s nižším príjmom. Spolufinancovanie z verejných zdrojov by malo ísť predovšetkým do infraštruktúry (nabíjacie stanice) a do hore spomenutých inteligentných sietí. Načasovanie nabíjania elektrických áut, resp. použitie ich batérií, v budúcnosti môže hrať kľúčovú úlohu v stabilizácii distribučnej siete.
108. Budeme podporovať ďalšiu výstavbu vodovodov, kanalizácií a čističiek odpadových vôd v obciach. Prioritou pri výstavbe/rozširovaní kanalizácie a čističiek, ako aj odstraňovaní environmentálnej záťaže by mali byť oblasti, kde sa nachádzajú zásobníky pitnej vody pre veľký počet občanov. Osobitne je dôležitý Žitný ostrov, ktorý je vzácnym zásobníkom pitnej vodystredoeurópskeho významu. Považujeme za neprijateľné, aby pri najväčšom zdroji pitnej vody na Slovensku pod Šamorínom a priľahlými obcami, mali prednosť veľké developerské projekty a nie rozšírenie ochranného pásma vzácného rezervoáru pitnej vody.
109. Budeme podporovať vodozádržné opatrenia, najmä v kombinácii s inými cieľmi v ochrane životného prostredia, poľnohospodárstve a energetike. Opatrenia na zadržiavania dažďovej vody by tak mohli byť kombinované s protipovodňovou ochranou, s poľnohospodárskym využitím zadržanej vody, ako aj s energetickým využitím (výroba a skladovanie elektriny), zároveň by mohli pomáhať v splnení iných environmentálnych cieľov, ako zvýšenie biodiverzity alebo ochrana proti erózii.

110. Presadzujeme prioritizáciu odstraňovania zdedenej environmentálnej záťaže – na základe objektívnych indikátorov, ako miera zdravotného rizika pre obyvateľstvo a počet ohrozených ľudí a blízkosť, významnosť a miera ohrozenia zdrojov pitnej vody.
111. Využijeme zdroje Envirofondu na zrýchlenie odstraňovania environmentálnej záťaže, ako aj na zvýšenú podporu obcí v oblasti kanalizácie, čističiek a odpadového hospodárstva. Rozbehneme nový program na podporu zalesňovania, resp. vysadzovania zelene na nevyužitých a zanedbaných pozemkoch v rámci obcí, aj mimo nich. Na dekarbonizáciu priemyslu budeme pokračovať vo využívaní zdrojov z Modernizačného fondu.
112. Budeme podporovať ďalšie rozširovanie obehového hospodárstva a energetické využitie odpadov, predovšetkým energetické využitie nerecyklovateľného komunálneho odpadu pri výrobe tepla, elektriny alebo v priemysle, ako aj väčšiu mieru triedenia komunálneho odpadu, najmä separovaný zber biologicky rozložiteľného odpadu z domácností (kuchynský odpad) a následné využitie (bioplynové stanice, kompostárne).

VI. Právny štát, spravodlivosť a boj proti korupcii

113. Zúžime ustanovenia § 363 Trestného poriadku (TP) tak, aby paragraf bol len naozaj mimoriadnym opravným prostriedkom a nie atómovým kufříkom v rukách generálneho prokurátora (GP), ktorý tak má de facto neobmedzené právomoci v predsúdnej fáze trestného konania. V zákone má byť taxatívne vymenovaný a presne špecifikovaný úzky okruh rozhodnutí, ktoré generálny prokurátor môže zrušiť na základe § 363, v iných prípadoch to nebude môcť použiť. V prípade uznesenia o vznesení obvinenia by GP mohol použiť postup podľa § 363 len zo závažných hmotnoprávných alebo procesných dôvodov, ktoré nie je možné (alebo len obtiažne) v priebehu trestného konania napraviť (napr. ak skutok nie je trestným činom, ak sa skutok nestal, ak bola vykonaná nezákonná obhliadka miesta činu, ak rozhodoval zaujatý prokurátor). Okrem toho § 363 by bol rezervovaný iba v neprospech obvinených, t. j. generálny

„Bolo by dobré zaoberať sa tým a ono je to aj v programovom vyhlásení vlády, to oprávnenie generálneho prokurátora zrušovať právoplatné rozhodnutia v prípravnom konaní, pretože toto nám hlavne na ÚŠP robilo posledné roky šarapatu, ale opäť je to o tom, ako sa tá moc uchytí... má pozitíva aj verzia, ktorá je teraz, aj tá, že by sa len meritórne rozhodnutia napádali, v Čechách je len meritórne.“

Maroš Žilinka ako kandidát na generálneho prokurátora na verejnom vypočutí poslancami NR SR o § 363 Trestného poriadku, 23. novembra 2020.

prokurátor by mohol dať iba pokyn, že vyšetrowanie musí pokračovať a nie negatívny pokyn, že ho treba zastaviť. Jedná sa o tzv. meritórne rozhodnutia policajtov alebo prokurátorov v prípravnom konaní, ktoré smerujú k skončeniu trestnej veci inak, ako podaním obžaloby: rozhodnutia o zastavení trestného stíhania, o podmiennečnom zastavení trestného stíhania, o prerušení trestného stíhania, alebo o postúpení na iný orgán. Zabezpečíme preskúmateľnosť rozhodnutí podľa § 363 súdom, umožníme podať sťažnosť voči uzneseniu GP.

114. Presadíme zásadnú reformu prokuratúry. Zavedieme elektronické pridelenie a prerozdelenie vecí jednotlivým prokurátorom podľa vzoru súdnictva. Každé miesto prokurátora a prokurátorského čakatela sa bude obsadzovať na základe transparentného výberového konania. Zakážeme odňatia veci „zákonnému“ prokurátorovi bez splnenia presne ustanovených zákonných dôvodov, čím sa výrazne posilní nezávislosť radových prokurátorov od nadriadených prokurátorov. Podľa vzoru Súdnej rady vytvoríme vrcholový orgán prokurátorskej samosprávy - Radu prokuratúry Slovenskej republiky. Do jeho pôsobnosti by mali patriť najmä kontrolné a kreačné právomoci, vrátane voľby a odvolávania generálneho prokurátora, krajských prokurátorov a okresných prokurátorov. Jeho členmi okrem prokurátorov by mali byť aj neprokurátori, podobne by to malo byť aj vo výberových komisiách, ktoré rozhodujú vo výberových konaniach. Aj samotnú prokuratúru otvoríme pre osoby z iných právnických profesií, keď uspejú na výberových konaniach, prokurátormi by sa mohli stať aj advokáti alebo sudcovia. Funkčné obdobie riadiacich prokurátorov by malo byť pevne stanovené, aby dochádzalo k pravidelným obmenám na týchto postoch. Transparentné (čiže zverejňované) ročné štatistické výkazy prokurátorov majú pomôcť v hodnotení ich činnosti.
115. Keďže prokuratúra koná a podáva obžaloby v mene štátu a občanov, čiže zastupuje verejnosť žalobami v trestných veciach, z logiky vecí vyplýva, že je súčasťou výkonnej moci (exekutívy) a nie súdnej, či zákonodarnej. Považujeme za potrebné tento princíp zakotviť aj v ústave, kde explicitne uvedieme, že prokuratúra je súčasťou výkonnej moci a je formálne podriadená ministerstvu spravodlivosti.

*„Štáty bez spravodlivosti
nie sú nič iné než rozsiahle
bandy.“*

Seneca

*„V záujme naplnenia
princípov spravodlivej
a stabilnej spoločnosti,
konsolidácie a trvalej
udržateľnosti verejných
financií vláda považuje
za svoju kľúčovú úlohu
nekompromisný,
konceptný a systematický
boj proti daňovým
podvodom.“*

Programové vyhlásenie
druhej (jednofarebnej)
vlády Roberta Fica, máj
2012

To však nenarušuje nezávislosť inštitúcie, ani kreačné a kontrolné právomoci Rady prokuratúry SR, uvedené v predošlom bode. Slovensko by sa tým priblížilo právnej a ústavnej praxi väčšiny demokratických právnych štátov.

116. Odstránime legislatívne prekážky, aby Európska prokuratúra mohla vyšetrovať viac podvodov, ktoré sa týkajú eurofondov na Slovensku. Opravíme chybu v trestnom zákone, ktorá len v roku 2022 viedla k tomu, že Európska prokuratúra v takmer 50 prípadoch nemohla začať vyšetrovanie u nás (Európska prokuratúra môže vykonávať trestné stíhanie vtedy, keď trestná sadzba za poškodzovanie finančných záujmov EÚ je vyššia ako za poškodzovanie národných – toto treba v zákone upraviť.)
117. Vytvoríme jednotný systém s jednotnými pravidlami, v rámci jednotného úradu s účinnou a pravidelnou kontrolou, jasnými sankciami a transparentnou, verejne dostupnou databázou pre majetkové priznania všetkých povinných osôb. V súčasnosti majetkové priznania a spôsoby ich kontroly sú definované v rôznych zákonoch v odlišnej podobe. My zjednotíme systém pre všetkých verejných funkcionárov (napr. poslancov, ministrov, štátnych tajomníkov, vedúcich úradníkov, sudcov, vedúcich prokurátorov, policajných funkcionárov a pod.) a ich najbližších rodinných príslušníkov. Podávanie a vyhodnocovanie majetkových priznaní má byť elektronizované, vybrané údaje majú byť transparentne dostupné na jednom webovom sídle, ideálne prepojené na ostatné internetové databázy (ako kataster nehnuteľností, register konečných užívateľov výhod a pod.). Priznania musia obsahovať hodnotu všetkého hnutelného a nehnuteľného majetku nad určitou hranicou, resp. jej prírastok za sledované obdobie. Má ísť o presne definovaný okruh, s čím všetky povinné osoby nastupujúce do svojich funkcií musia byť oboznámené. Predovšetkým nehnuteľnosti, hodnotné hnutelné veci ako autá, jachty, starožitnosti a pod., vklady v bankách a podiely v rôznych fondoch doma i v zahraničí, všetky obchodné podiely v spoločnostiach vrátane konečného užívania výhod v spoločnostiach, ale aj hodnotnejšie dary a paušálne náhrady. Neuvedenie vecí alebo nepodanie priznania má viesť k automatickým sankčným mechanizmom (napríklad v podobe strhnutia určitého podielu platu v určitom období). Neuvedenie vecí nad určitou hodnotou

*„Nesúhlasím s tým,
čo hovoríš,
ale do poslednej kvapky
krvi budem brániť tvoje
právo povedať to.“*

Evelyn Beatrice
Hall/Voltaire

má viesť k prepadnutiu veci v prospech štátu. Jednotným úradom na zastrešenie činností by mohol byť pretransformovaný a rozšírený Úrad na ochranu oznamovateľov – premenovaný na „Úrad na ochranu verejného záujmu“. Zostala by im agenda ochrany oznamovateľov korupcie a pribudla by agenda majetkových priznaní.

118. Sfunkčníme zákon o preukazovaní pôvodu majetku, ktorý je úplne bezzubý. Ako je známe, od existencie v roku 2005, resp. od zmeny v roku 2010, neodsúdili nikoho a neprepadlo ani euro v prospech štátu. Predovšetkým treba znížiť neprimerane vysoký limit majetkového prírastku zo súčasného 1500-násobku minimálnej mzdy (pri aktuálnej minimálnej mzde 700 € je to vyše milión eur, presne: 1 050 000 €) na 250-násobok (aktuálne 175 tisíc), ktorý nevie majiteľ preukázať. Následne treba de facto preniesť dôkazné bremeno zo štátu (finančnej polície) na osobu, ktorej sa podozrivo zvýšil majetok a to ústavne konformným spôsobom. A nakoniec treba spresniť zákon, aby sa pravidlá nedali obísť jednoduchými trikmi, napríklad, aby sa rozdelením a prevedením majetku na iné osoby nemohol zákon obchádzať. Preto je potrebné napríklad doplniť do pravidiel určenie presného času, dokedy malo k nárastu majetku dôjsť.
119. Po dôslednej reforme a očiste tajných služieb (NBÚ a SIS – viď kapitola o bezpečnosti) presadíme bezpečnostné previerky všetkých súčasných sudcov i osôb, ktoré sa o sudcovskú funkciu budú uchádzať. Sudcovia by sa mali následne podrobovať bezpečnostným previerkam v pravidelných intervaloch, napríklad každé tri roky.
120. S cieľom zlepšiť právnické vedomosti, zručnosti a skúsenosti sudcov, navrhujeme nahradiť minimálnu vekovú hranicu 30 rokov – ako jednu z podmienok pre výkon sudcovskej funkcie – minimálnou dĺžkou právnej praxe v rozsahu 10 rokov. Každý sudca by pred nástupom do funkcie mal absolvovať intenzívny kurz špecifických sudcovských zručností, prejsť prísny psychologický testom a zložiť skúšku z etických pravidiel výkonu sudcovského povolania. Sudcovia by sa mali snažiť zvyšovať dôveru verejnosti v justíciu aj tým, že sa budú častejšie objavovať na verejnosti a zrozumiteľným jazykom vysvetľovať svoje rozhodnutia. Rozsudok má byť zrozumiteľný aj bežnému človeku a nielen vzdelanému odborníkovi

z oblasti práva. Zároveň považujeme za neprijateľné, že často nemôžeme vidieť tváre tých, ktorí môžu súdiť nás všetkých – je potrebné, aby po každom rozhodnutí sudcovia komunikovali a zdôvodňovali svoje rozsudky aj pred kamerami/mikrofónmi, keď je o to mediálny záujem.

121. Zverejníme mená a funkcie všetkých poradcov ministrov, štátnych tajomníkov, ako aj všetkých poradcov pôsobiacich v poradenských orgánoch ministerstiev a štátnych inštitúcií, úradov a podnikov, ich benefity, vrátane plátov, na webových stránkach príslušných ministerstiev, štátnych orgánov. Zároveň všetci by mali prejsť bezpečnostnými previerkami.
122. Považujeme za potrebné prijatie moderného zákona o politickom lobingu, ktorý bude upravovať presné pravidlá činnosti jednotlivcov alebo záujmových skupín, usilujúcich sa o ovplyvňovanie legislatívneho procesu, zoznam profesionálnych lobistov, etický kódex lobingu a dozorný orgán, ktorý bude dohliadať nad dodržiavaním zákonných a etických pravidiel lobingu.
123. V záujme skrátenia doby ustanovenia do funkcie sudcu odporúčame preskúmať sudcovskú spôsobilosť kandidátov bezprostredne po ich zaradení do databázy a legislatívnou úpravou určiť lehoty na výkon pôsobnosti súdnej rady rozhodovať o predpokladoch sudcovskej spôsobilosti kandidáta.
124. V záujme odbremenenia súdov aj sudcov pri niektorých typoch súdnych sporov finančne zvýhodníme alebo prikážeme využívanie alternatívnych spôsobov riešenia sporov (napr. mediácie či negociácie) pred ich podaním na súd.
125. V záujme odbremenenia súdov aj sudcov navrhujeme, aby niektoré zápisy do obchodného registra (napr. o vzniku, zániku alebo zlúčení obchodných spoločností) mohli vykonávať aj notári, nielen súdy.
126. Po pribudnutí agendy notárom treba zvážiť zvýšenie počtu notárskych úradov alebo úplné zrušenie obmedzenia počtu notárov, čím by sa vytvorilo (stále štátom prísne regulované) trhové prostredie týchto služieb (podobné advokátom).
127. Podporujeme zníženie stále neprimeraných trestov pri niektorých drogách, najmä v prípade marihuany. Pri užívaní/držaní menšieho množstva navrhujeme len priestupkovú a nie trestnú zodpovednosť,

sme za legalizáciu marihuany na medicínske účely a vieme si predstaviť aj úplnú dekriminalizáciu a legalizáciu – ale len po širokej odbornej diskusii a v prípade, že k tomu pristúpia aj niektoré okolité krajiny, najmä Česká republika.

128. Navrhujeme lepšiu ochranu novinárov, ľudskoprávných a občianskych aktivistov pred tzv. strategickými žalobami proti verejnej účasti – t. j. pred zjavne neopodstatnenými a zneužívajúcimi súdnymi konaniami, ktorých cieľom nie je dosiahnuť spravodlivosť, ale obťažovať a umlčať žalovaných. Slovenská legislatíva by mala vychádzať z odporúčania Európskej komisie (EÚ) 2022/758 z 27. apríla 2022, ako aj z návrhu smernice schváleného Európskym parlamentom 11.07.2023. Cieľom smernice EP bolo zaručiť ochranu pre novinárov, mediálne organizácie, ochrancov ľudských práv, aktivistov, výskumníkov a umelcov v EÚ pred strategickými žalobami proti verejnej účasti (SLAPP) zameranými na ich zastrašenie či potrestanie. (Čo smernica presadzuje v cezhraničných prípadoch v EÚ by mala slovenská legislatíva uplatňovať na území SR.) Ide predovšetkým o pravidlá, ktoré by umožňovali súdom alebo orgánom činným v trestnom konaní po predbežnom posúdení zamietnuť v primerane krátkom čase podanie, ktoré vykazuje znaky strategickkej žaloby proti verejnej účasti a cieľ, ktorý sleduje, je zastrašiť novinára alebo aktivistu pre ich prácu. K tomu by sa mohli pridať sankcie, ako povinnosť náhrady škody žalobcovi, ktorý opakovane iniciuje súdne alebo iné konania vykazujúce šikanózný a zastrašujúci charakter.

VII. Rozvoj vidieka a pôdohospodárstvo

129. Presadíme komplexnú pozemkovú reformu predovšetkým urýchlením a zjednodušením pozemkových úprav a zmenou dedenia pôdy. Princíp je nasledovný: v rámci jedného katastra (obce) v extraviláne (mimo zastavaného územia), každá parcela má mať len jedného vlastníka zapísaného na jednom liste vlastníctva. Pri sceľovaní pozemkov stačia lacnejšie a rýchlejšie metódy, ako napríklad využitie leteckých snímok (parcely sa nemusia zameriavať priamo v teréne), nemusia byť okamžite zrušené existujúce nájomné zmluvy (čo brzdí sceľovanie) a nemuseli by hneď projektovať ani tie poľné cesty a iné zariadenia, ktoré sa tam majú stavať až v neskoršej budúcnosti.

„Nezabúdajme, že kultivácia Zeme je najdôležitejšou prácou človeka.

Keď sa začne s obrábaním pôdy, budú nasledovať ďalšie umenia. Farmári sú preto zakladateľmi civilizácie.“

Daniel Webster

130. Na územiach, kde sú už pozemkové úpravy ukončené, by už nemalo dochádzať k ďalšiemu opätovnému drobeniu pozemkov i nájomných vzťahov. Preto navrhujeme zmenu starého uhorského modelu dedenia a zavedenie nového modelu, pri ktorom sa parcely nedajú rozdeliť. Pôdu rodičov budú deti dediť po parcelách a ktorý dostane väčšiu výmeru, vyrovná toho druhého. Podobne, pri scelených pozemkoch by bol umožnený len nájom, ktorý zodpovedá katastrálnemu stavu. Náhradné pozemky a podnájomné parcely už nie. Takéto jasné vlastnícke vzťahy by zvýšili efektívnosť vykonávania vlastníckych práv a aj cenu pozemkov, podporili by transparentnejšie čerpanie dotácií v pôdohospodárstve a obmedzili by podvodys pozemkami. Skrátením vysporiadania potrebných pozemkov by to urýchlilo rozvoj regiónov a výstavbu dopravnej infraštruktúry a priemyselných parkov.
131. Presadzujeme čo najrýchlejšie ukončenie reštitučných konaní a vysporiadanie pozemkov v záhradkárskych osadách, ako aj rýchlu a efektívnu identifikáciu pôvodných vlastníkov a ich dedičov v prípade vlastníctva pozemkov nezistených vlastníkov s použitím všetkých dostupných možností.
132. Pri pozemkoch v nedeliteľnom spoluvlastníctve (bývalé urbariáty, pozemkové spoločenstvá), kde nie je možné vytvoriť právne subjekty (napríklad preto, lebo veľký počet neznámych vlastníkov znemožňuje väčšinové rozhodnutie vlastníkov), navrhujeme flexibilné riešenia, ktoré nebudú brániť známym vlastníkom pri výkone vlastníckych práv (vyčlenenie pozemkov).
133. V oblasti priamych platieb pre poľnohospodárov na úrovni EÚ budeme presadzovať postupné vyrovnávanie týchto platieb (ale vieme si predstaviť aj ich celoplošné zrušenie) spolu s postupným zjednocovaním platieb zo štátnych rozpočtov členských štátov EÚ, aby sme znížili diskrimináciu a neférové podmienky pre našich farmárov. Národné dotácie by mali dosiahnuť úroveň, aby podpora poľnohospodárov na Slovensku dosiahla aspoň priemer susedných krajín z V4 (priemer V3, teda V4 bez Slovenska).
134. Naším cieľom je čo najväčšia transparentnosť, čo sa týka štátnych dotácií a prenájmov pôdy. Navrhujeme také informačné systémy, kde môže každý ľahko vyhľadať (cez zadávanie názvov, mien alebo lokalít) všetky informácie,

ako žiadosti o podporu, výška schválenej podpory, alebo metodika na schvaľovanie žiadostí. Rovnako žiadostí o nájom poľnohospodárskej pôdy, kto prenajíma pôdu či lesy od štátneho pozemkového fondu, v akej veľkosti, za aké sumy a v akých lokalitách. V ideálnom prípade by táto databáza bola prepojená aj s katastrálnymi úradmi. Zároveň presadíme elektronizáciu systému manažovania všetkých podaných žiadostí o dotácie/finančné prostriedky z rôznych grantových schém. Zvýšime tak transparentnosť a zúžime priestor pre korupciu.

135. Okrem nárokovateľnej časti agrárnych dotácií/grantov uprednostníme tých, ktorí sa v posledných rokoch k dotáciám nedostali a znížime šance tých, ktorí opakovane čerpali väčšie sumy. Cieľom je, aby sa väčšina podpory nedostávala k úzkemu okruhu subjektov na trhu.
136. Presmerovaním časti zdrojov v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) od priamych platieb do programu rozvoja vidieka budeme viac podporovať produkciu s vyššou pridanou hodnotou a s väčším počtom pracovných miest, ako pestovanie zeleniny a ovocia, vinohradníctvo, včelárstvo, špeciálne plodiny, živočíšna výroba, respektíve spracovateľské kapacity týchto produktov v potravinárstve (s podmienkou povinného podielu spracovania produkcie priamo od domácich prvovýrobcov). Cieľom je väčší podiel domácej výroby a spracovania, čo zabezpečí aj väčšiu potravinovú sebestačnosť. Mali by sme zastaviť trend, že vo veľkom vyvážame základné komodity a dovážame čoraz väčší objem hotových výrobkov.
137. Umožníme duálne využívanie pôdy pre účely poľnohospodárstva a paralelne výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov energie, tzv. agrovoltiku (známe aj ako solárne poľnohospodárstvo – kombinovanie poľnohospodárskej produkcie a výroby solárnej energie.). Pri kombinácii fotovoltických elektrární s pasienkami, lúkami, ovocnými sadiami alebo pestovaním rôznych druhov rastlín by odpadla povinnosť získať rozhodnutie o odňatí pôdy z poľnohospodárskej pôdy. Dve rôzne činnosti (napríklad chov oviec a výroba energií z fotovoltiky) sa dajú robiť paralelne.
138. Vykonáme rozsiahli audit v agrosektore s cieľom odstrániť čo najväčšiu časť regulácií, rôznych registračných,

oznamovacích a iných administratívnych povinností, ktoré idú nad rámec toho, čo vyžaduje legislatíva EÚ. Uľahčíme a budeme motivovať najmä predaj z dvora, priamy predaj konečným používateľom, resp. použitie lokálnych produktov v stravovaní vo verejných inštitúciách, najmä školách. Rozšírime sortiment a množstvo tovarov, ktoré sa dajú takto vyrábať a predávať.

139. Závlahové a odvodňovacie zariadenia by sme nechali vo vlastníctve štátu, ale dali by sme ich do dlhodobého užívania spoločnostiam farmárov, ktorí pôsobia v danom regióne – Hydromeliorácie, štátny podnik by následne zanikli.
140. Navrhujeme maximalizáciu počtu zvierat v prípade veľkochovov, aby už nebolo možné vytvoriť ďalšie megafarmy, ktoré opakovane vyvolávajú protesty miestnych obyvateľov.
141. Navrhujeme opatrenia proti ďalšiemu zastavaniu bonitnej poľnohospodárskej pôdy. Stavať by sa malo predovšetkým na „hnedej lúke“ (brownfield). Výstavba sociálnych nájomných bytov a dopravnej infraštruktúry by tvorila výnimku.
142. Budeme motivovať farmárov, aby sa podieľali na ekologicky dôležitých opatreniach, ako projekty na zadržanie dažďovej vody, ako aj protipovodňové opatrenia, zníženie využívania chemických prostriedkov a ekologizácia výroby, vysadenie a udržanie biopásov a pod.
143. Podporíme zakladanie odbytových a produkčných združení pre poľnohospodárov pre efektívnejšie presadzovania ich záujmov v rámci možností práva EÚ.
144. Necháme preskúmať ústavným súdom, či vyhlásenie národných parkov a chránených území sa deje v súlade s ústavou. Zavedieme do právneho prostredia, že obmedziť vlastníctvo z titulu ochrany prírody je možné iba po písomnom súhlase každého vlastníka. Vyvlastnenie zo strany štátu má byť rovnako riešené ako v prípade vyvlastnenia pozemkov pod diaľnicou (verejný záujem je deklarovaný).

VIII. Sociálna a rodinná politika

145. Mladá rodina s deťmi sa stala veľmi krehkou entitou. Akákoľvek nepredvídaná situácia z nej môže urobiť rodinu v kríze. Adresná, dostupná a systémová pomoc rodine neexistuje. Dôsledkom je odliv mladých vzdelaných ľudí do zahraničia, ich neochota uzatvárať manželstvá a privádzať

na svet deti a tiež mnohé sociálno-patologické javy, ktoré majú korene v disfunkčných rodinách. Demografická krivka hovorí, že ak sa mladým rodinám aj naďalej bude vytvárať nepriaznivé prostredie na rozvoj, doplatí na to celá krajina, jej vzdelanosť, konkurencieschopnosť a najmä sociálne zabezpečenie pre seniorov, ľudí s postihnutím, slabých, chorých a deti. Sociálna sieť sa dá utkať len za hodnoty, ktoré vytvorili pracovití a vzdelaní ľudia v produktívnom veku. Preto v rámci našej stratégie podpory pre mladé rodiny presadzujeme nasledujúce kroky: Predovšetkým zavedieme systémový príspevok na bývanie podľa vzoru v Čechách, ktorý by zjednodušil systém rôznych sociálnych dávok a príplatkov a vyplácal by sa automaticky po splnení podmienok.

„Pravdepodobne najvýznamnejšia sociálna pomoc, ktorá môže byť poskytnutá kýmkoľvek pre túto zem a pre ľudstvo, je vytvorenie rodiny.“

George Bernard Shaw

146. Zlepšíme prístup mladých rodín k nájomnému bývaniu. V súčasnosti je pre mladé rodiny extrémne náročné zadovážiť si prvé vlastné bývanie. Nevlastnia dostatočné úspory nielen na to, aby si nehnuteľnosť zakúpili, ale ani na to, aby si zobrali hypotekárny úver. Ten by ich rodinný rozpočet mnohokrát zaťažil zničujúcim spôsobom. Preto budeme presadzovať a podporovať vznik nových nájomných bytov s regulovaným nájomným pre mladé rodiny. Vznik nových nájomných bytov plánujeme podporovať formou projektov zastrešených Štátnym fondom rozvoja bývania a dotáciami Ministerstva dopravy a výstavby a podporou a motiváciou samospráv.
147. Rozšírime a pre zamestnávateľov zvýhodníme flexibilné pracovné úväzky pre rodičov. Rodičia v prvých rokoch starostlivosti o dieťa potrebujú často zvýhodnenie týkajúce sa pracovnej doby. Príliš dlhý výpadok zo zamestnania najmä pre ženy znamená, že majú sťažené podmienky zaradiť sa späť do pracovného procesu. Preto legislatívne zvýhodníme pre zamestnávateľov zriaďovanie pracovných miest s kľzavou pracovnou dobou, skrátenou pracovnou dobou, zdieľané pracovné miesta, prácu z domu a ich kombinácie. Umožníme tak rodičom udržať si svoje pracovné miesta, podporovať rodinu svojím príjmom, nestratiť pracovné návyky a neskôr sa plnohodnotne zaradiť do pracovného procesu.
148. Presadíme lepšiu cielenú podporu pre jednorodičovské domácnosti. Jednorodičovské domácnosti sú u nás najviac ohrozené chudobou. Cielená sociálna pomoc a podpora

týmto ohrozeným rodinám je nutná. Prevencia a včasná sociálna intervencia zabráni zlyhaniu rodiny. Nástroje na pomoc týmto rodinám sú podpora vzdelávania detí, podpora záujmových činností, materiálna podpora, respitná starostlivosť (starostlivosť o zomierajúcich) a dostupné sociálne poradenstvo.

149. Zlepšíme sociálno-právnu ochranu detí. V ústavnej starostlivosti je na Slovensku približne 7000 detí. To znamená, že rodiny týchto detí potrebovali pomoc a podporu predtým, než starostlivosť o ich deti prebral štát. Zasadíme sa o to, aby ústavná starostlivosť bola skutočne až poslednou možnosťou voľby. Proces deinštitucionalizácie stagnuje a obrovské objemy financií sú vynakladané neehospodárne. Naším cieľom je poskytovať rodinám ucelený balík služieb týkajúcich sa prevencie, sanácie, poradenstva a terapií, ktoré by v konečnom dôsledku zabránili rozpadu rodín a pomohli deťom. Poradenské, terapeutické a tréningové možnosti podpory musia byť sústredené pod špeciálnymi poradenskými pracoviskami – poradenskými centrami, aby rodiny vedeli, kde ich spoľahlivo môžu hľadať. Tým sa otvoria možnosti odbornej starostlivosti a zázemie pre deti so zdravotným postihnutím, špeciálnymi potrebami, pre rodiny v rozvodovom konaní a starostlivosť o rodiny po rozvode, pre rodiny v krízových životných situáciách, alebo pre obeť násilia.

*„Máme moc byť v raji
s Bohom už teraz,
byť šťastní s ním aj v tejto
chvíli, ak milujeme,
ako on miluje,
ak pomáhame,
ako on pomáha,
ak dávame, ako on dáva,
ak slúžime, ako on slúži.“*

Matka Tereza

150. Budeme podporovať všetky formy náhradnej rodinnej starostlivosti a to najmä tie, ktoré budú motivovať širšiu biologickú rodinu k starostlivosti o dieťa. V prípade pestúnskej starostlivosti a náhradnej osobnej starostlivosti zvýšime opakovanú dávku, nakoľko súčasná výška príspevkov nezodpovedá reálnym nákladom, ktoré potrebuje rodina na zvládanie starostlivosti o deti, ktoré majú veľmi často špecifické potreby a je treba pre ne zabezpečiť odbornú starostlivosť špecialistov. Zavedieme sociálne odvody pre pestúnov, ktorí majú v starostlivosti súrodenecké skupiny detí, obdobie starostlivosti o deti sa im teda bude započítavať do odpracovaných rokov. Pripravíme nový zákon o profesionálnych rodinách, ktorý bude zohľadňovať špecifiká tohto povolania a bude stanovovať jednotnú dôstojnú mzdu profesionálneho rodiča. Po dobudovaní poradenských centier budú profesionálne rodiny pretransformované

na profesionálne pestúnske rodiny, ktoré budú pripravovať a vyberať poradenské centrá. Potrebné služby budú čerpať prostredníctvom poradenských centier, nebudú zamestnancami, budú na svoju činnosť poberať príspevky a budú im počas starostlivosti o deti hradené odvody štátom. Ústavná starostlivosť sa stane výhradne súčasťou krízovej intervencie. Účelom týchto opatrení je, aby dieťa strávilo čo najviac času v biologickej alebo náhradnej rodine, nie v ústavnom zariadení.

151. Zlepšíme prístup k sociálnym službám zavedením poukazov na sociálne služby podľa stupňa odkázanosti. Ak má občan zákonný nárok na poskytovanie sociálnych služieb, to znamená, že štát je povinný mu tieto služby poskytnúť. Ak sa to z rôznych dôvodov nedeje, znamená, že štát zlyháva v jednej zo svojich najdôležitejších úloh – v pomoci ľuďom, ktorí sú na jeho služby odkázaní. Vytvoríme také podmienky, aby každý občan, ktorý má nárok na sociálne služby, mal tieto zabezpečené vo vyhovujúcej kvalite. Zastrešíme koordináciu medzirezortného prepojenia zdravotníctva a sociálnych vecí spolu s regionálnou a miestnou samosprávou. Zavedieme poukazy na sociálne služby vo výške podľa stupňa odkázanosti. Občan bude môcť poukaz využiť podľa svojich preferencií na sociálne služby ambulantného, terénneho alebo pobytového charakteru. Tým bude stimulovaný vznik a rozširovanie kapacít pre poskytovanie ošetrovateľskej a opatrovateľskej starostlivosti a zariadení pre seniorov. Štát bude prioritizovať to, aby tieto kapacity zodpovedali potrebám a štandardom kvality poskytovania sociálnych služieb.
152. Budeme podporovať najmä terénne a ambulantné služby pre seniorov a ľudí so zdravotným postihnutím a reagovať na potreby zavedenia nových služieb. Prirodzené a normálne je, že seniori, či ľudia so zdravotným postihnutím, chcú svoj čas tráviť v kruhu svojich najbližších. Všade tam, kde to bude možné, budeme tento spôsob starostlivosti preferovať. Poskytneme tiež rodinám seniorov a ľudí so zdravotným postihnutím podporu vo forme odľahčujúcich a podporných služieb.
153. Pre zamestnávateľov zjednodušíme prijímanie ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím do pracovného pomeru. Systém náhradného plnenia pre zamestnávateľov zreorganizujeme

tak, aby tieto príspevky plynuli transparentne na pomoc ľuďom s ŤZP a na ďalšie uľahčenie ich zamestnávania.

154. Budeme dbať na dôsledné debarierizovanie verejných inštitúcií.
155. Sprehľadníme prvý (štátny) pilier dôchodkového systému, aby občania, ktorí platia sociálne odvody, mali lepší prehľad o tom, koľko už zaplatili a aký dôchodok môžu očakávať. Vytvoríme nový dokument, tzv. Dôchodkový plán, ktorý Sociálna poisťovňa pošle raz ročne každému platiteľovi odvodov. (V zásade ide o virtuálny účet, len to nechceme tak nazvať, aby to nebolo zavádzajúce, t. j. aby si ľudia nemysleli, že zaplatené peniaze majú usparené na svojich účtoch v SP.) Dokument bude raz ročne informovať každého klienta o výške zaplatených odvodov, o očakávanom veku odchodu do dôchodku a zrozumiteľným spôsobom cez príklady ukazovať, aký dôchodok by mal v súčasnosti a odhad toho, aký môže očakávať pri rôznych modelových scenároch (pri odchode do dôchodku, keď dosiahne dôchodkový vek, pri predčasnom odchode, alebo pri neskoršom odchode do dôchodku).
156. Zvýšime flexibilitu výberu nasporených prostriedkov z II. piliera dôchodkového systému a zrušíme daň uvalenú na jednorazový výber z dôchodkových úspor. Základným princípom má byť, že ak dôchodok očakávaný zo Sociálnej poisťovne prevýši priemerný dôchodok, tak je povolená oveľa väčšia flexibilita pri spôsobe použitia dôchodkových úspor (rôzne kombinácie jednorazového výberu, programového výberu a doživotného dôchodku zo životného poistenia), ako aj načasovania výberu. Pri splnení podmienok (očakávaný dôchodok z SP nad priemerom) čerpanie prostriedkov vo forme programového výberu by mohol začať aj pred odchodom do dôchodku v rámci I. piliera systému.
157. Zvýšime motiváciu sporiť na vlastný dôchodok v II. aj III. pilieri. Výška odvodov do 2. piliera má dosiahnuť 6 percent z hrubej mzdy v roku 2027, stále však bude zaostávať za pôvodnou výškou 9 % po presadení reformy v roku 2004. Na druhej strane, kvôli starnutiu populácie bude narastať finančný tlak na Sociálnu poisťovňu. Navrhujeme preto kompromisné riešenie. Zamestnávateľ by mohol platiť navyše odvody do II. piliera v objeme 1,5 percent (na úkor povinného

poistenia), ak zamestnanec bude uhrádzať rovnakú čiastku (nie však na úkor povinného poistenia). Výška odvodov by mohla dosiahnuť pôvodných 9 percent, avšak nenastal by taký výpadok príjmov pre Sociálnu poisťovňu. Zároveň by to motivovalo ľudí na sporenie z vlastných peňazí na vlastný dôchodok. Na zvýšenie tejto motivácie by sa takýto dobrovoľný príspevok stal daňovo odpočítateľnou položkou spolu s príspevkami do III. piliera. Súčasný horný strop tejto položky na úrovni 180,- eur za rok by sme výrazne zvýšili na 1.000,- eur, platil by spoločne pre príspevky do druhého aj tretieho piliera. (V prípade zavedenia superhrubej mzdy a/alebo jednotného sociálneho odvodu, by sa výška odvodov prepočítala, aby zodpovedali ekvivalentným hodnotám v starom systéme.)

158. Vytvoríme legislatívne podmienky na vznik tzv. reverzných hypoték pre seniorov. Banky by získali záložné právo na nehnuteľnosti, kde starší ľudia bývajú, oni by tam však mohli bývať do konca svojho života a získali by pravidelnú mesačnú anuitu, resp. kombináciu mesačného príspevku s jednorazovou vyššou sumou. Pre mnohých by to mohlo garantovať dôstojnú starobu bez zaťaženia verejných rozpočtov. Dedičské právo by tým nebolo dotknuté, nehnuteľnosti by boli predmetom dedičského konania, avšak s finančnou záťažou, vzniknutou kvôli reverznej hypotéke.
159. Zvýšime atraktivitu práce pre nezamestnaných, aj pre zamestnávateľov, ktorí by ich mohli zamestnať. Posilníme súbeh dávok a mzdy. V prípade nezamestnaných, ktorí ešte poberajú podporu (dávku) v nezamestnanosti (do 6 mesiacov), v prípade nastúpenia do práce, by mali stále nárok na 50 % podpory. V prípade dlhodobo nezamestnaných a poberateľov dávok v hmotnej núdzi vrátime do systému tzv. osobitný príspevok – po nástupe do zamestnania by dostávali 200,- eur mesačne prvých 12 mesiacov a 100,- eur ďalších 6 mesiacov. Zamestnávateľa by boli opäť motivovaní odvodovými úľavami – 12 mesiacov by nemuseli platiť sociálne odvody zamestnávateľa a ďalších 6 mesiacov by platili len polovicu. (V prípade zavedenia superhrubej mzdy a/alebo jednotného sociálneho odvodu, by sa výška odvodových úľav prepočítala, aby zodpovedali ekvivalentným hodnotám v starom systéme.)

160. Pre postupné riešenie problémov sociálne vylúčených skupín presadzujeme komplexný balík opatrení. Začať treba s riešením vlastníckych vzťahov. Odštartujeme proces vysporiadania pozemkov pod nelegálnymi stavbami v segregovaných rómskych osadách. Pozemky sa vyvlastnia štátom podľa vzoru stavebných pozemkov pod diaľnicami, ich vlastníckmi sa stanú príslušné obce, pôvodným vlastníkom bude vyplatená adekvátna suma. Následne bude umožnené kúpiť pozemky pod stavbami domácnosťami, ktoré taktiež budú postupne uhrádzané regulovaných splátok. Následne predovšetkým s použitím eurofondov vybudujeme infraštruktúru, najmä cesty, chodníky, vodovody a kanalizáciu do osád. Budeme podporovať obecné sociálne podniky ako aj projekty, ktoré pomáhajú pri prestavbe/výstavbe domov v osadách kombináciou svojpomocnej výstavby, mikropôžičiek a podpory zo strany sociálnych podnikov. Podporíme fungovanie komunitných centier a výstavbu chýbajúcich škôl a predškolských zariadení (viac v nasledujúcej kapitole o školstve).
161. Pri štátnych zákazkách presadíme ako jedno z kritérií zamestnanie ľudí, ktorí predtým boli dlhodobo nezamestnaní.
162. Budeme podporovať zvyšovanie počtu Rómov v niektorých profesiách, napríklad v polícii, v školstve, zdravotníctve a pod. Nemôže to ísť na úkor kvality, uchádzači musia splniť všeobecné podmienky, ale legislatívou a štipendijnými programami v školstve budeme motivovať zvyšovanie dopytu aj ponuky po vyššej zamestnanosti Rómov.

IX. Školstvo, kultúra a šport

163. Financovanie školstva je potrebné postupne približovať úrovni aspoň priemeru krajín OECD (ako podiel výdavkov na HDP) a príjmy pedagógov by sa mali približovať priemernému príjmu ľudí s vysokoškolským diplomom.
164. Zmeníme model financovania materských škôl. Namiesto súčasného stavu, keď sa škôlky financujú z podielových daní, na spôsob ostatných škôl zavedieme normatívne financovanie: škôlky zo štátneho rozpočtu budú dostávať príspevkov podľa počtu detí, ktoré ich navštevujú. Podobne ako pri školách, bez ohľadu na zriaďovateľa, či sú to obecné, cirkevné alebo súkromné subjekty. To stabilizuje finančnú

situáciu materských škôl a bude motivovať samosprávy vo vytváraní nových kapacít. Zároveň cieľenými dotáciami a zdrojmi z eurofondov budeme podporovať výstavbu, resp. rozširovanie materských škôl, prioritne v tých oblastiach, kde je najväčší nedostatok kapacít (reálne ide najmä o veľké mestské aglomerácie, ako aj o sociálne vylúčené spoločnosti). Cieľom je, aby si rodičia mohli nájsť miesto v škôlke pre každé dieťa, ak majú záujem.

165. Na úrovni základných škôl naštartovanú kurikulárnu reformu považujeme za krok správnym smerom a preto podporujeme pokračovanie v zavádzaní nového kurikula a dokončenie tejto reformy. Presnejšie ide o tzv. Reformu obsahu a formy vzdelávania (kurikulárna a učebnicová reforma). Ciele považujeme za dobre nastavené (napríklad: rozvíjať kritické myslenie a mäkké zručnosti žiakov ako schopnosť riešiť problémy, spracovávať informácie, pracovať v tíme, argumentovať a klásť otázky, preberať iniciatívu a zodpovednosť, tvoriť a realizovať osobné projekty). Dlhodobo však musíme pokračovať v ústupe od plošného mikromanažmentu všetkých škôl štátnymi inštitúciami, a niektoré zlyhávajúce segmenty školstva potrebujú zmeny už krátkodobo (viď ďalšie body).

*„Jediným učiteľom
hodným toho mena je ten,
ktorý vzbudzuje ducha
slobodného premýšľania
a rozvíja cit osobnej
zodpovednosti.“*

Jan Amos Komenský

166. Dlhodobým princípom fungovania školstva má byť odklon od detailného manažovania celého edukačného procesu ministerstvom a štátnymi inštitúciami pre úplne všetky školy jednotne na celom Slovensku. Čo má zostať spoločné, sú požadované výkony školského systému, aké kompetencie, spôsobilosti, zručnosti a vedomosti by mali mať žiaci/študenti, keď končia jednotlivé úrovne vzdelávacieho systému. Vo voľbe nástrojov, metód, postupov, učebníc a učebných pomôcok, štruktúre predmetov by školy mali mať oveľa voľnejšiu ruku. Na vyšších stupňoch základných škôl a na stredných školách napríklad umožniť viac rôznorodých voliteľných predmetov a pripustiť možnosť vzdelávať sa v nich naprieč ročníkmi. Umožniť tak dôslednejší individuálny prístup a viac možností preskupovať žiakov nielen podľa veku, ale aj rôznych potrieb a osobitostí. Na úrovni riadenia škôl dať väčší priestor manažérskemu prístupu, postupne aj čo sa týka odmeňovania učiteľov (postupné opustenie systému tabuľkových plátov.)

167. Podporujeme aj ďalšiu časť reformy: prebiehajúcu liberalizáciu trhu s učebnicami. Princíp, že škole treba dať

financie na učebnice a nie vybrané, pre všetkých rovnaké učebnice, je správny. Nesmie sa však zopakovať situácia, že školy sa dostanú k peňažným prostriedkom neskoro a objem peňazí sa výrazne zníži. Preto stabilizujeme objem finančných prostriedkov a zabezpečíme ich presun v adekvátnom čase do škôl.

168. Najproblémovjšie, najviac zlyhávajúce časti školského systému potrebujú akútne riešenia. Jedná sa o školy s najhoršími výsledkami, kde vysoký podiel žiakov nedosahuje ani základné úrovne gramotnosti (prakticky nevedia čítať, písať, ani počítať). Preto na základe medzinárodných skúseností a návrhu inštitútu INESS („Ako prelomiť ľady v školstve“) povolíme zriadenie tzv. autonómnych škôl, ktoré by prevzali školy s najhoršími výsledkami. V zahraničí tieto školy majú rôzne názvy, ako napr. Slobodné školy v Anglicku alebo Charterové školy v USA. Autonómne školy by mali vysokú voľnosť pri zamestnávaní a odmeňovaní učiteľov, tvorbe obsahu a formy vzdelávania, nastavovaní dizajnu školy a priebehu vyučovania, ako aj pri využívaní financií a zdrojov v škole. Ale zároveň by mali dosiahnuť vopred dohodnuté výsledky na základe výkonnostných zmlúv. Nová verejná inštitúcia - Školský obvod autonómnych škôl, by identifikovala a preberala dlhodobo nefunkčné školy a potom by ich ponúkala novým manažmentom autonómnych škôl, povoľovala by vznik nových subjektov (zriadené neziskovými organizáciami, nadáciami, súkromným sektorom alebo cirkvami), kontrolovala ich činnosť, hlavne splnenie výkonov a na základe toho predlžovala alebo naopak rušila zmluvu po uplynutí dohodnutej doby (5-10 rokov). Zriaďovatelia by mohli ponúknuť školy do tejto siete aj dobrovoľne, ale autonómne školy (aspoň na začiatku) by boli limitované pre školy s najhoršími výsledkami žiakov. Nečakáme zázraky od pôsobenia autonómnych škôl, ale obávame sa, že bez nich neexistuje šanca na zlepšenie situácie.
169. Problémom žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) a z marginalizovaných rómskych komunít (MRK) je potrebné sa venovať aj plošne. (Tieto skupiny sa značne prekrývajú.) Rómski žiaci sú často vzdelávaní v segregovaných školách a triedach, často sú zaradení nesprávnou diagnózou najmä ľahkého mentálneho postihnutia do špeciálnych škôl a tried, väčšinou dosahujú zlé výsledky, ktoré ďaleko

*„Priemerný učiteľ
rozpráva. Dobrý učiteľ
vysvetľuje. Výborný učiteľ
ukazuje. Najlepší učiteľ
inšpiruje.“*

Charles Farrar Browne

*„Nikdy som nedopustil,
aby škola stála v ceste
môjmu vzdelaniu.“*

Mark Twain

*„Ja si myslím, že civilizácia
nie je dobrá,
keď je bez kultúry.
Človek potrebuje k šťastiu
a spokojnosti nielen
pohodlie telesné,
ale i duševné. Kultúra
a civilizácia musia ísť
ruka v ruke.“*

Jan Werich

zaostávajú za priemerom a nezískajú tak potrebné vzdelanie, aby sa mohli uplatniť na trhu práce. Pre lepšiu integráciu a zvyšovanie kvality výučby v školách s vysokým podielom detí z SZP a MRK navrhujeme presadiť celý rad systémových opatrení. Je nevyhnutné výrazne zvýšiť tzv. príspevok na skvalitnenie podmienok na výchovu a vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (v súčasnosti len 150€ ročne na žiaka). Kde podiel týchto žiakov prevýši určitú úroveň, zamestnanie školských asistentov, špeciálnych pedagógov a psychológov by malo byť samozrejmosťou, kde tvoria značnú časť alebo väčšinu, takýchto pracovníkov treba aj viac. Podobne, keď podiel detí s rómskym materinským jazykom dosiahne určitú úroveň (napríklad 20 percent), je potrebné zabezpečiť asistentov ovládajúcich rómčinu. Rómsky jazyk ako podporný jazyk pri odstraňovaní jazykovej bariéry je jediným možným a úspešným riešením ako zabezpečiť úspech detí s rómskym materinským jazykom v školách. Okrem toho treba podporiť celodenné vzdelávanie v družinách aj komunitných centrách, keďže mnohé deti nemajú doma zázemie na vypracovanie domácej úlohy a rozvoj rôznych zručností. Pri tvorbe školských obvodov, ako aj pri zaraďovaní detí do špeciálnych škôl a tried prijmemo opatrenia, aby sa nevyužívali na segregáciu rómskych detí. (Zvýšenie príspevku pre žiakov zo SZP by zároveň výrazne znížilo veľkú finančnú motiváciu umiestniť detí do špeciálnych škôl).

170. V mnohých základných školách je problém takzvaná dvojzmenná prevádzka (pre nedostatok priestorov chodí časť detí do školy dopoludnia a časť popoludní). Jedná sa o približne 50 škôl, skoro bez výnimky na východe Slovenska a prevažne s rómskymi žiakmi. Rozširovaním kapacít a podporou zmeny školských obvodov budeme pracovať na čo najskoršom odstránení tohto problému.

171. Jedným z najväčších problémov vzdelávania rómskych žiakov je, že veľká časť z nich sa nedostane na strednú školu, resp. nezíska stredoškolské vzdelanie s výučným listom, maturitou, alebo iným dokladom, ktoré by preukazovalo praktické zručnosti a zabezpečilo uplatnenie na trhu práce. Značná časť žiakov so slabými výsledkami zo základnej školy (keď sa vôbec dostanú na strednú školu) pokračuje len na tzv. F-odboroch 2-ročným štúdiom, kde nezískavajú

ani výučný list a teda odbornú kvalifikáciu. Uplatniteľnosť absolventov F-odborov na trhu práce je však veľmi slabá. (Okrem toho posilňujú aj segregáciu, väčšina stredných škôl, ktoré F-odborní ponúkajú, sú totiž elokovanými pracoviskami, ktoré sú zriaďované v blízkosti marginalizovaných rómskych komunít v osadách.) Mnohí študenti však ani štúdium na F-odboroch neukončia a odchádzajú hneď po naplnení povinnej školskej dochádzky. Z týchto dôvodov je potrebné upraviť podmienky tak, aby mali aj absolventi F-odborov šancu získať vyššie vzdelanie. Niektoré neperspektívne odbory treba ukončiť (napr. tzv. Praktická žena neskôr premenovaný na Praktické práce), iné pretransformovať, aby poskytovali aspoň výučný list alebo praktické zručnosti (vodičský preukaz, ovládanie rôznych strojov, zariadení), resp. možnosť prestupu na vyššie úrovne stredoškolského vzdelania. Pre účely zatriktívnenia získania výučného listu navrhujeme preplácanie získania vodičských preukazov pre žiakov. Pre tých, ktorým sa nepodarilo ukončiť základnú školu treba rozšíriť kurzy druhošancového vzdelávania, ktoré absolventom umožňujú ekvivalent ukončenej základnej školy. To by umožnilo pokračovať v štúdiu na strednej škole alebo účasť v rôznych rekvalifikačných kurzoch. Na podporu rómskych žiakov/študentov zo sociálne znevýhodneného prostredia navrhujeme rozsiahly štipendijný program na všetkých stupňoch vzdelávania (najmä však na vyšších) pod gesciou Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ÚSVRK).

172. Pre žiakov s maďarským materinským jazykom je v niektorých regiónoch vážnou bariérou stredoškolského vzdelávania neexistencia stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským (VJM). Jedná sa najmä o rómske deti (ale s maďarským materinským jazykom), často zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktoré takto nezískajú stredoškolské vzdelanie (cestovanie do vzdialenejších miest a bývanie na internátoch v týchto rodinách nie je reálnou opciou). Preto budeme podporovať v spolupráci s VÚC rozširovanie kapacít v strednom školstve, aby títo žiaci mohli pokračovať v štúdiu a dostali šancu získať aspoň výučný list. Inak majú veľmi nízku šancu uplatniť sa na trhu práce a zostávajú v pasci chudoby. Základným princípom by malo byť, že počet miest v prvých ročníkoch stredných škôl s VJM by sa mal približovať počtu

žiakov, ktorí dokončia základné školy.

173. Problémy z dochádzkou sú vážnym a čiastočne skrytým problémom v školstve. Nejedná sa len o neospravedlnené hodiny, ale aj o ospravedlnené, resp. ich kombináciu. V súčasnosti aj rodič môže ospravedlniť školáka z vyučovania na päť po sebe idúcich vyučovacích dní (predškolákov na sedem). Päťdňový cyklus sa dá následne opakovať, stačí, ak príde žiak jeden deň na vyučovanie a rodič ho opäť môže ospravedlniť. A potom deti môže vypísať samozrejme aj pediater. Na druhej strane musia pediatri vypisovať potvrdenky aj vtedy, ak chce dieťa ísť na športový výcvik alebo športové podujatie (aj na jeden deň). Túto zbytočnú a pediatrov značne zaťažujúcu administratívnu záťaž by sme zrušili. A keďže školská dochádzka je alfa a omega vzdelávania, navrhujeme zmapovať situáciu s vymeškanými hodinami na celoštátnej úrovni v rámci Národného inštitútu vzdelávania a mládeže (NIVAM). V budúcnosti by bolo užitočné prepojiť rôzne databázy: elektronickú evidenciu Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, elektronickú databázu údajov škôl (z elektronických triednych kníh) a informačný systém zdravotníctva s dátami od pediatrov tak, aby všetci aktéri v systéme mali prehľad o aktuálnom vývoji.
174. Vidíme ďalší priestor pre zníženie administratívnej záťaže učiteľov, najmä na národnostných školách (s menšinovým vyučovacím jazykom). Tam by sa dal zúžiť rozsah pedagogickej dokumentácie a ďalšej dokumentácie, ktorá sa vedie dvojjazyčne (najmä na kľúčové dokumenty, ako napr. protokoly o skúškach), ostatnú dokumentáciu by viedli len v menšinovom jazyku a učitelia by sa mohli viac venovať pedagogickej činnosti. Na stredných školách treba zabezpečiť doručenie maturitných zadaní doručovateľskými službami, aby to nemuseli robiť osobne riaditelia týchto škôl.
175. S cieľom zvyšovania kvality budeme podporovať inštitút doplňujúceho pedagogického štúdia pre odborníkov z praxe, ale aj pedagógov, ktorí chcú rozšíriť svoju kvalifikáciu na výučbu iných predmetov.
176. Budeme podporovať rozšírenie možností aj flexibilnejšie použitie duálneho vzdelávania. Znížime administratívnu náročnosť a zvýšime motiváciu pre školy aj pre zamestnávateľov pre platenú odbornú prax. Najväčší potenciál vidíme

pri stredných zdravotníckych školách (ktoré sú mimo systému). Ako konštatovala aj analýza NKÚ SR („Implementácia systému duálneho vzdelávania na Slovensku“) z roku 2022: „Duálne vzdelávanie v stredných zdravotníckych školách by vzhľadom na finančné faktory mohlo prispieť k atraktívnosti zdravotníckych odborov, a to práve v čase akútneho nedostatku kvalifikovaného stredného zdravotníckeho personálu.“ Podobne podporujeme aj pravidelnú valorizáciu kompenzácií nákladov pre zamestnávateľov (zníženie základu dane a dotácie od štátu), aby pri všeobecne rastúcich nákladoch zamestnávateľov atraktivita duálneho vzdelávania neklesala, naopak zamestnávateľia zostali rovnako motivovaní.

177. Ako ukazuje krvavý vojenský konflikt v susednej krajine, režimy, ktoré sú schopné rozpútať vojnu, bojujú nielen s armádou, ale aj s civilným obyvateľstvom. Kvôli tomu naša spoločnosť musí získať odolnosť a schopnosť sa brániť, ako aj základné zručnosti na prežitie. Preto považujeme za nevyhnuté zavedenie brannej výchovy do povinného kurikula v regionálnom školstve, aby si žiaci a študenti osvojili návyky a zručnosti, vďaka ktorým budú schopní zlepšiť bezpečnosť v prípade vojny alebo krízy.
178. Vzhľadom na špecifické problémy škôl s vyučovacím jazykom maďarským (VJM) navrhujeme nasledovné kroky: v maďarských školách na základe skúseností z rôznych pilotných projektov treba systémovo prejsť na výučbu slovenčiny ako druhého, cudzieho jazyka, kde dôraz sa kladie na reálnu, každodennú komunikáciu. Pre potreby maďarských škôl na Slovensku treba vybudovať samostatné maďarské metodické a didaktické centrum. To by vychádzajúc zo školských osnôv vzhľadom na špecifiká maďarských škôl pomáhalo vytvoriť ich osnovy a podporovalo by ďalšie vzdelávanie maďarských pedagógov. Pre záchranu národnostných škôl s nízkym počtom žiakov, alebo pre riešenie situácie pri ich zániku treba komplexný program so školskými autobusmi, štipendiami, kampaňou na zapísanie, internátmi a pod.; tieto programy by mohlo koordinovať hore spomenuté metodicko-didaktické centrum. Stredoškolské vzdelávanie mentálne či telesne znevýhodnených detí v systéme škôl s vyučovacím jazykom maďarským je prakticky neriešeným problémom, preto treba otvoriť odbornú debatu na hľadanie riešení.

179. Podporujeme vydanie učebnice o kultúre národnostných menšín a o multikultúrnej minulosti aj súčasnosti Slovenska. Podobne aj spoločnej slovensko-maďarskej knihy o našich (spoločných) dejinách, ako aj vytvorenie spoločných vzdelávacích programov, kde sa žiaci slovenskej a maďarskej národnosti môžu lepšie spoznať.
180. V oblasti vysokého školstva podporujeme reformný smer, ale za predpokladu postupného zvyšovania výdavkov výmenou za vyššiu kvalitu a efektivitu. V rámci Plánu obnovy vysoké školstvo prešlo, resp. stále prechádza rozsiahlym reformným procesom. Zmenila sa organizácia a manažment vysokých škôl, vytvorili sa nové štandardy a kritéria akreditácie študijných programov, zaviedol sa systém periodického hodnotenia kvality a mení sa aj financovanie zavádzaním tzv. výkonnostných zmlúv. Tieto zmeny treba dotiahnuť do konca, ale zvyšovanie efektivity (výrazný pokles počtu vyučovaných odborov, signifikantný pokles počtu zamestnancov) a záväzky prijaté vo výkonnostných zmluvách musia byť odmenené navýšením finančných zdrojov. Nie je možné, aby rozpočty verejnej správy boli z roka na rok predložené s klesajúcimi naplánovanými výdavkami na vysoké školstvo, hlavne keď výdavky zaostávajú nielen za priemerom OECD, ale aj za priemerom V3 (V4 bez Slovenska). Preto po podpísaní výkonnostných zmlúv zvýšime výdavky tak, že väčšina pôjde na výkony, ktoré sú nad rámec doterajšieho plnenia zákonných úloh. Navýšením prostriedkov treba motivovať a odmeňovať predovšetkým kvalitný výskum a publikácie, získanie vedeckých grantov (zvlášť tie zahraničné), prehĺbenie medzinárodnej spolupráce vrátane účasti vo veľkých medzinárodných výskumných konzorciách, ale stále treba brať do úvahy aj záujem a uplatnenie študentov. Na základe plánovaného periodického hodnotenia, prípadne aj ďalších parametrov treba pravidelne zverejňovať rebríčky na úrovni vysokých škôl, fakúlt a jednotlivých katedier/ústavov. S podporou najlepších (excelentných) pracovísk treba ísť na najnižšiu úroveň katedier/ústavov. V odborných hodnotiacich orgánoch treba pokračovať so zamestnaním renomovaných zahraničných expertov aj za cenu vyšších nákladov. Treba čo najviac obmedziť finančnú podporu falošných výkonov, ako napr. publikovanie v tzv. predátorských časopisoch.

181. Budeme pokračovať v rekonštrukcii budov a internátov vysokých škôl, odstránime pritom de facto diskrimináciu bratislavských univerzít. Paradoxne často práve budovy a internáty najväčších, najznámejších a najkvalitnejších univerzít na Slovensku sú v najhoršom stave, čo súvisí aj s relatívnou vyspelosťou bratislavského regiónu a nemožnosťou čerpať z veľkej časti eurofondov. Túto situáciu treba zmeniť kompenzačnými mechanizmami z národných zdrojov a z Fondu obnovy a odolnosti. Tým sa značne zvýši atraktivita vysokých škôl v hlavnom meste v očiach domácich aj zahraničných študentov.
182. Chceme vytvárať také sociálne podmienky, ktoré podporia záujem uchádzačov o štúdium na slovenských vysokých školách. Preto budeme presadzovať zavedenie príspevku na bývanie aj pre tých študentov, ktorí bývajú mimo internátov (na priváte) a to v rovnakej výške ako príspevok pre študentov ubytovaných v internátoch.
183. Tzv. voľnočasové poukazy (VOČAPY v hodnote 60 € za mesiac na športové, umelecké a mládežnícke aktivity, krúžky) schválené v roku 2022 ale s odsunutou platnosťou od začiatku 2025 hrozia prílišnou byrokraciou prevádzkovania a kontroly, komplikovaným fungovaním a sťaženým využívaním najmä v prípade nízkopříjmových skupín (hoci jedným z cieľov bolo posilnenie inklúzie a vyrovnanie sociálnych rozdielov). Navrhujeme zjednodušenie systému a presunutie rozhodovania a kontroly do rúk rodičov a rýchle naštartovanie pilotných projektov, aby sa dali využívať skúsenosti. Podporujeme rozšírenie projektu Aktívna škola (ktorý má zvýšiť podiel pohybu žiakov a skvalitniť dennú dávku pohybu prostredníctvom rôznych aktivít) na základe skúseností z pilotných projektov.
184. V oblasti ochrany kultúrnych pamiatok vykonáme revíziu Ústredného zoznamu pamiatkového fondu s cieľom kategorizovať pamiatky v režime Národnej kultúrnej pamiatky a stanoviť priority pre pamiatkovú obnovu s určením pamiatok v tzv. osobitnom záujme štátu. A podobne aj nevyhnutnej miery zachovania pôvodných prvkov a funkcií podľa dôležitosti pamiatok (rôzne stupne pamiatkovej ochrany). Vytvoríme aj metodiky na obnovu jednotlivých pamiatkových skupín podľa kategorizácie pamiatok s cieľom uľahčiť investorom orientáciu v pravidlách pamiatkovej obnovy. Základným

princípom pri obnove neštátnymi vlastníkmi bude, že štát do rekonštrukcie bude vstupovať formou kompenzácie nákladov, ktorou by sa preplácal rozdiel medzi nákladmi štandardnej rekonštrukcie a nákladmi podľa špecifických požiadaviek pamiatkarov.

185. Pripravíme nové kritériá na pridelenie financií (dotácie, pôžičky, koprodukčné vklady) s prihliadnutím na význam projektu, pričom najväčšiu váhu pri hodnotení budú mať aktivity celoštátneho, resp. nadregionálneho významu a pozitívne vplyvy na spoločnosť, kultúru a na verejný prospech, resp. ktoré preukážu potenciál ekonomického zhodnotenia. Podporu kultúry regionálneho charakteru decentralizujeme, t. j. pridelenie prostriedkov na tieto projekty presunieme priamo na samosprávy, ktoré sa budú rozhodovať pre jednotlivé projekty v zmysle vlastných stratégií. Budeme presadzovať z dobrovoľníctva 2 % osobitnej dane pre umelcov, ktoré platia povinne do jedného z troch umeleckých fondov (Literárny fond, Hudobný fond a Fond výtvarných umení).
186. Presadzujeme zavedenie kolektívnej ochrannej známky a iných opatrení na podporu štátom financovaných, zmiešaných aj súkromných „slovenských inštitútov – Tatra Centier“ (obdoby Goethe-Institut, resp. Instituto Cervantes) na účely propagácie slovenskej kultúry a slovenského kultúrneho priemyslu v zahraničí. Tieto centrá budú môcť použiť všetky kultúrne inštitúcie vrátane neštátnych, ktoré pracujú na šírení slovenskej kultúry v zahraničí.
187. Fond na podporu kultúry národnostných menšín chceme zachovať s posilnením samosprávnych prvkov a zvýšením transparentnosti, ako aj s proporcionálnejším rozdelením zdrojov medzi menšinami. Problémy s meškaním schválených platieb treba vyriešiť. Vo vysielaní verejnoprávnej televízie navrhujeme zvýšiť podiel vysielania v menšinových jazykoch na úroveň podielu menšín na Slovensku. Pri národnostnom vysielaní verejnoprávneho rozhlasu (Rádio Pátria) zase treba zlepšiť kvalitu vysielania na územiach Slovenska, kde koncentrovane žijú rôzne národnosti. Iniciujeme, aby významné maďarské kultúrne inštitúcie (ako Jókaiho divadlo v Komárne a Celosťátna súťaž Mihálya Tompu) získali stále a stabilné štátne financovanie. Okruh inštitúcií a spôsob podpory treba určiť v odbornej a spoločenskej debata.

X. Zahraničná politika

188. Ukotvenie Slovenska v euroatlantických integračných štruktúrach (Európska únia, NATO) je najväčšou zárukou bezpečnosti, teritoriálnej integrity, suverenity a prosperity našej krajiny, ako aj zachovania demokracie a trhovej ekonomiky. Chceme mier a to môže garantovať práve členstvo v dvoch najúspešnejších mierových projektoch v povojnovej Európe (ale i vo svete), v EÚ a NATO, ktoré pre svojich členov zabezpečujú mier, bezpečnosť a stabilitu už desaťročia, od svojho vzniku. Preto urobíme všetko v prospech zachovania nášho členstva v NATO a EÚ, prehĺbenia spolupráce v rámci týchto inštitúcií a pre naše zodpovedné a aktívne členstvo. Okrem dvoch najdôležitejších zoskupení podporujeme aj ďalšie aktívne členstvo Slovenska v rôznych medzinárodných inštitúciách, či už globálnych (OSN, WTO, OECD), európskych (Rada Európy, OBSE), ako aj v rôznych regionálnych formátoch (V4).
189. Morálna, humanitárna, finančná a vojenská podpora Slovenska pre susednú Ukrajinu, ktorá bola bezprecedentným spôsobom napadnutá Ruskou federáciou musí pokračovať. Uvedomujeme si, že Ukrajinci bojujú aj za nás a čím ďalej sú ruské jednotky od našich hraníc, tým sme vo väčšom bezpečí.
190. Už sa nikdy nesmie zopakovať situácia, že by Slovensko bolo natoľko energeticky závislé od agresívnej, nevyspytateľnej a nespoľahlivej autoritárskej krajiny, ako bolo závislé od Ruskej federácie v období pred inváziou na Ukrajinu v roku 2022. Rusko sa ukázalo ako absolútne nespoľahlivý partner, ktorý využíva dodávky energií ako zbraň, preto musíme pokračovať v znižovaní závislosti od dodávok z ruských zdrojov. Aj z morálnych dôvodov, ale predovšetkým zo strategických a pragmatických vzhľadom na našu energetickú bezpečnosť. Už sa nikdy nesmieme vrátiť na predošlé úrovne závislosti (pozri podrobnejšie v časti o energetike).
191. Zdieľanie a aktívne presadzovanie univerzálnych ľudských hodnôt a práv, podpora demokratických snáh o zmenu nedemokratických režimov, podpora budovania demokracie a trhovej ekonomiky v krajinách ako sú Ukrajina, Moldavsko, Bielorusko, Gruzínsko, Arménsko, Srbsko, Bosna a Hercegovina, Severné Macedónsko, Čierna Hora a pod.,

„V prípade, že krajina, nech je akokoľvek veľká a silná, hrubo poruší medzinárodné právo alebo poruší ľudské práva, demokratická časť sveta musí prijať účinné opatrenia. [...] Naša krajina už dvakrát v histórii pocítila, čo znamená nechať malú krajinu za korist veľkému, oveľa silnejšiemu susedovi. V roku 1938 sa rozhodli veľmoci darovať Československo nacistickému Nemecku a dodali mu energiu k ďalšej expanzii, v roku 1968 sa nás nik nezastal proti komunistickému Sovietskemu zväzu. Naša krajina by mala byť preto medzi prvými, ktorá vždy bude apelovať na demokratické štáty a vyzývať k spoločnému postupu. Ak nestačia slová, treba dať takýmto výzvam väčšiu váhu, v prípade nutnosti napríklad formou ekonomických sankcií voči štátom, ktoré chcú expandovať, diktovať alebo zastrášať.“

Andrej Kiska, bývalý prezident, v roku 2014

ako aj podpora prístupového procesu týchto krajín do EÚ a NATO má byť naďalej centrálnym bodom zahraničnej politiky SR. Súhlasíme s tým, aby rozvojová pomoc bola naďalej koncentrovaná do blízkeho susedstva s euroatlantickými ambíciami. Tu Slovensko môže odovzdávať aj svoje skúsenosti z prístupového procesu a členstva v EÚ a NATO. Paralelne s tým sa treba usilovať o vytvorenie pragmatickej spolupráce, predovšetkým v ekonomickej oblasti aj s krajinami s autoritárskym alebo diktátorským režimom. Avšak mali by sme to robiť koordinovane v rámci EÚ a tento záujem nemôže viesť k popretiu našich hodnôt a princípov.

192. Budeme podporovať ďalšie rozširovanie EÚ a NATO smerom na západný Balkán a Ukrajinu, ako aj ďalšie krajiny východného partnerstva. Samozrejme pri rozširovaní oboch inštitúcií musia byť splnené kritériá členstva. Uvedomujeme si, že predovšetkým členstvo Ukrajiny znamená pre Slovensko veľký potenciál v podobe nárastu bezpečnosti, ekonomickej prosperity a stability.
193. Vzhľadom na rastúce globálne a regionálne výzvy považujeme existenciu veta v otázkach Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) EÚ za neudržateľnú. Jediné únia môže hrať úlohu globálneho hráča (nedokážu to sami ani najväčšie členské štáty ako Nemecko a Francúzsko), avšak efektívne a rýchle reakcie často brzdia nezhody. Očakávané rozšírenia môžu zvýšiť počet členov EÚ nad 30 – stav, že jediný členský štát (aj ten najmenší, ktorý nemá ani milión obyvateľov) dokáže efektívne paralyzovať celé rozhodovanie 450-500 miliónového bloku výrazne narúša a bude narúšať akcieschopnosť EÚ. Zároveň láka vonkajšie mocnosti na získanie aspoň jedného spojenca vo vnútri bloku. EÚ tak nedokáže využiť svoj potenciál a zaostáva za globálnymi mocenskými centrami. Preto Slovensko by malo podporovať prechod na rozhodovanie štandardnou kvalifikovanou väčšinou aj v otázkach SZBP (55 % hlasov členských štátov, ktoré predstavujú aspoň 65 % obyvateľstva EÚ). Ako kompromisný návrh je prijateľná aj posilnená kvalifikovaná väčšina (72 % členských štátov) alebo nejaká forma super väčšiny (80 %), aj tie sú lepšie než súčasný stav, ktorý hrozí trvalou paralizou v mnohých kľúčových otázkach.
194. Slovensko by malo naďalej aktívne spolupracovať so svojimi susedmi v rôznych regionálnych formátoch ako V4

„V pozadí neurotického nazerania Kremľa na svetové záležitosti sa nachádza tradičný a inštinktívny ruský pocit ohrozenia. Pôvodne to bolo ohrozenie mieru-milovného roľníckeho ľudu snažiaceho sa žiť na širokých otvorených rovinách v susedstve bojovných kočovných kmeňov. Keď sa Rusko dostalo do kontaktu s ekonomicky rozvinutým Západom, pristúpil k tomu strach zo schopnejších, mocnejších a vyššie organizovaných spoločností v tejto oblasti. Ale tento druhý typ pocitu ohrozenia postihol skôr ruských vládcov než ruský ľud; keďže ruskí vládcovia sústavne cítili, že ich vláda je pomerne archaická vo svojej forme, krehká a umelá vo svojich psychologických základoch, neschopná obstáť v porovnaní alebo kontakte s politickými systémami v západnej Európe.“

George F. Kennan

a Slavkovský formát (S3/Slovensko, Česko a Rakúsko). Tie sa osvedčili ako platforma na koordináciu rozhodovania v rámci EÚ alebo rozvoja vzťahov s ďalšími krajinami mimo týchto zoskupení, ako aj v prehlbovaní susedských vzťahov. Najmä V4 je známa doma medzi populáciou, aj v zahraničí. Problémom je, že u západoeurópskych partnerov táto značka získala dosť negatívnu reputáciu najmä po migračnej kríze v roku 2015, a vo vnútri skupiny sú často veľké nezhody medzi vládami členských krajín. Na jednej strane sa treba brániť zneužitiu značky V4 lídrami členských štátov, aby nás nezatiahli do konfliktov, kde V4 prezentujú ako spoločný blok, hoci to tak nemusí byť. Na strane druhej pragmatická spolupráca mimo problémových oblastí (ktoré treba otvorene pomenovať) by mala naďalej pokračovať, ako aj prehlbovanie spolupráce v oblastiach ekonomiky, kultúry, cezhraničnej spolupráce a podobne.

195. Vystúpenie Spojeného kráľovstva z EÚ (Brexit) sa ukázalo ako krok, kde všetci stratili (tzv. hra s negatívnym súčtom). Vzhľadom na to, že prieskumy v Británii ukazujú, že väčšina už s Brexitom nesúhlasí a považuje to za chybu, nedá sa vylúčiť, že v budúcnosti by sa mohli vrátiť k otázke znovuzískania členstva. Slovensko by malo tieto snahy podporovať, opätovný vstup Spojeného kráľovstva vzhľadom na veľkosť svojej ekonomiky, vojenské spôsobilosti, medzinárodné postavenie (stály člen Bezpečnostnej rady OSN, jadrová veľmoc) by prospelo všetkým (tzv. hra s pozitívnym súčtom), vrátane Slovenska, aj vzhľadom napríklad na intenzívne ekonomické vzťahy (obchod, investície), ako aj veľkú diasporu zo Slovenska.
196. Slovensko je malou, otvorenou ekonomikou, podiel zahraničného obchodu na HDP patrí medzi najvyššie na svete. Preto by sme mali principiálne podporovať všetky snahy Európskej únie vyjednať a uzatvárať zmluvy o voľnom obchode (a o investíciách) s rôznymi krajinami a zoskupeniami krajín. Pre Slovensko je dôležitá najmä implementácia existujúcej dohody s Kanadou, a veľký potenciál by mohlo mať aj podpísanie podobnej zmluvy s USA a Taiwanom. Vzhľadom na to, že čínska ostrovná republika je popri Južnej Kórei a Japonsku tretí najdôležitejší ekonomický partner Slovenska v Ázii, mali by sme podporovať taiwanské snahy napríklad, čo sa týka členstva vo Svetovej zdravotníckej organizácii

(WHO). Samozrejme, citlivo a koordinovane s partnermi z EÚ, cieľom nemá byť dráždiť Čínu, ale reálne pomáhať taiwanským snahám.

197. Zavedieme kolektívnu ochrannú známku a iné opatrenia na podporu štátom financovaných, zmiešaných aj súkromných „slovenských inštitútov - Tatra centier“ na prezentáciu slovenskej kultúry a kreatívneho priemyslu. Zároveň považujeme za potrebné viac podporovať zahraničné krajské organizácie a nové diaspóry. Zastupiteľské úrady v kľúčových krajinách, kde žijú väčšie komunity/diaspóry s pôvodom zo Slovenska, by mali dostať viac personálnych a materiálnych zdrojov na intenzívnejšiu spoluprácu s danými komunitami a na ich podporu. Vytvoríme stratégiu na návrat domov cieleň najmä (ale nie výlučne) na novú diaspóru. Súhlasíme s názormi slovenských organizácií v zahraničí a podporujeme vytvorenie Múzea vystáholectva a slovenskej diaspóry, Centra výskumu politického exilu (v rámci Ústavu pamäti národa) a podporujeme snahu postaviť pamätník slovenského vystáholectva a zahraničných Slovákov.
198. Pri redukcii energetickej závislosti od Ruskej federácie a prechode na obnoviteľné zdroje energií štátom EÚ hrozí vytvorenie novej závislosti od Číny v niekoľkých oblastiach (napr. vzácne zeminy, batérie do áut, solárne panely). Treba tomu zabrániť a Slovensko by preto malo postupovať spoločne s partnermi z EÚ a v súlade s tzv. stratégiou „de-risking“ znižovať riziká možnej závislosti. Slovensko by malo zväžiť zotrvanie vo formáte spolupráce Číny s krajinami strednej a východnej Európy, založenej v roku 2012, pôvodne známej ako 17 +1 alebo 16 + 1. Tri pobaltské štáty už opustili formát a pri prvom výstupe Litvy Čína využila svoju ekonomickú silu zavedením sankcií, čo viedlo k obchodnému sporu s EÚ v rámci WTO. Slovensko by mohlo koordinovať v tejto otázke postup s Českou republikou. Navrhujeme, aby v prípade českého výstupu Slovensko nasledovalo svojho západného suseda.
199. Slovensko musí vybudovať väčšiu odolnosť voči hybridným hrozbám zo strany autokratických režimov, predovšetkým Ruska a čiastočne aj Číny. Existujúci „Akčný plán koordinácie boja proti hybridným hrozbám (2022-2024)“ predstavuje solídny základ, ale treba ho dôsledne implementovať. Rôzne „riziká spojené so zahraničnými investíciami do kritickej infraštruktúry, médií, či akademického sektora,

ovplyvňovanie volebných procesov, strategickú korupciu, či pôsobenie nelojálnych polovojenských skupín, so zvýšeným dôrazom na podvrtné vplyvové aktivity aktérov, ktorí využívajú propagandu, dezinformácie, šírenie nenávisťných alebo extrémistických obsahov“ treba brať vážne. V rôznych inštitúciách štátu je potrebné zvýšiť personálne a materiálne zdroje, a rozšíriť aktívny prístup a komunikáciu smerom k verejnosti použitím všetkých možných komunikačných kanálov.

200. V čase ruskej invázie na Ukrajine a pokračujúcej hybridnej vojny voči Slovensku fakt, že značnú časť nášho Ministerstva zahraničných vecí tvoria absolventi MGIMO (Moskovský štátny inštitút medzinárodných vzťahov) predstavuje značné riziko. Ide o vedúcich diplomatov, mnohých súčasných či bývalých veľvyslancov, ministrov zahraničných vecí a eurokomisára. Je známe, že predtým sovietska a následne pravdepodobne aj ruská tajná služba verbovala agentov z radov študentov/absolventov tejto školy, nemôžeme vedieť, koho. Nie sme zástancami radikálnych riešení, ale zároveň tento problém nie je možné odbiť mávnutím ruky. Navrhujeme vytvoriť obmedzenia pre absolventov MGIMO na ministerstve, resp. aj všeobecne v štátnej správe, aby nemohli zastávať vyššie pozície.

XI. Zdravotníctvo

201. Zdravotníctvo a zdravú populáciu považujeme za jednu z najdôležitejších súčastí hospodárstva. Z tohto dôvodu pristupujeme k zdravotníctvu ako k jednej z priorít nielen deklarováním, ale i reálne. Zdravotníctvo ako služba v prospech občanov pomáha ochranou zdravia zvyšovať kvalitu života jednotlivcov, komunít a tým i celej spoločnosti. Len zdraví občania sú schopní tvoriť hodnoty, ktoré sú potrebné pre rozvoj spoločnosti. Kvalitné zdravotníctvo na európskej úrovni je možné dosiahnuť využitím dostupných štátnych a súkromných poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a subjektov podieľajúcich sa na komplexe činností pri zabezpečení zdravotnej starostlivosti. Pravidlá a systémové opatrenia budú smerované k zlepšeniu parametrov kvality pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Kvalitné zdravotníctvo na európskej

úrovni súčasne spĺňa parametre efektivity - ponúka najvyššiu kvalitu za najnižšiu, objektívne náklady zohľadňujúcu, cenu. V tejto súvislosti vytvoríme podmienky pre férovú a transparentnú súťaž poisťovní pri nákupe zdravotnej starostlivosti v prospech svojich poistencov. Zasadíme sa o zlepšenie kooperácie medzi jednotlivými poskytovateľmi pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti.

202. Pre kontrolu procesov a nastavených systémových opatrení počnúc financovaním systému, samotné poskytovanie zdravotnej starostlivosti, fungovanie systému ako celku a efektívneho využívania dostupných zdrojov je potrebná nezávislosť Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. Rozšírime kompetencie a povinnosti nezávislého Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou tak, aby mohol vykonávať omnoho efektívnejší a efektnejší controlling všetkých procesov v zdravotníctve počnúc controllingom hospodárenia poisťovní, cez iný model controllingu poskytovania zdravotnej starostlivosti.
203. V zdravotnej politike sa sústredíme na zlepšenie porovnávaných parametrov ako priemerná dĺžka života, predpokladaná dĺžka života pri narodení, dĺžka života v zdraví a zníženie počtu odvrátiteľných úmrtí. Správnosť prijímaných opatrení zdravotnej politiky bude meraná analýzou dát zberaných prostredníctvom kvalitne fungujúceho NCZI. Za kľúčové považujeme vyššie spomenuté parametre, ale aj dopad na verejné financie.
204. Na dosiahnutie cieľov zdravotnej politiky využijeme vzdelávanie v školách vo forme zdravotnej výchovy, celopopulačné kampane vzdelávania o zdraví a systéme zdravotnej starostlivosti. Pre všetky vekové kategórie zlepšíme dostupnosť informácií o jednotlivých ochoreniach a o spôsobe prevencie a liečby ochorení. Masívne rozbehneme kampane primárnej prevencie aj cestou telekomunikačných prostriedkov. Zvýšime transparentnosť a dostupnosť relevantných informácií o prevencii a liečbe ochorení. V zdravotnej politike sa tiež sústredíme na zefektívnenie procesov u jednotlivých poskytovateľov, prierezovo medzi jednotlivými poskytovateľmi. Zjednodušíme a skrátime cestu pacienta k adekvátnej zdravotnej starostlivosti, medzi jednotlivými segmentmi poskytovateľov.

*„Základom zdravia
a šťastia je striednosť
vo všetkom: v jedle, pití
a iných telesných
pôžitkoch. To je tajomstvo
dlhého veku.“*

Jan Amos Komenský

*„Jediný spôsob,
ako si uchovať zdravie,
je jesť, čo nechceš, piť,
čo nemáš rád a robiť,
čo sa ti nepáči.“*

Mark Twain

*„Peniaze môžu byť obalom
mnohých vecí,
ale nie ich jadrom.
Zabezpečia vám potravu,
ale nie chuť do jedla, liek,
ale nie zdravie, známych,
ale nie priateľov, sluhov,
ale nie oddanosť, radosť,
ale nie pokoj či šťastie.“*

Henrik Ibsen

Vytvoríme podmienky na rozšírenie spektra liečby o inovatívnu liečbu onkologických a ojedinelých ochorení aj zmenou liekovej politiky.

205. Systémovými opatreniami zvýšime integráciu zdravotnej starostlivosti tak, aby sa stimulovala partnerská medzi odborníkov a medzisegmentálna spolupráca. Vytvoríme zdravotnícke centrá, ktoré budú integrovať na základe dát všeobecnú aj špecializovanú ambulantnú zdravotnú starostlivosť, ale aj ošetrovateľskú, paliatívnu, zdravotno-sociálnu a nadväzujúcu sociálnu starostlivosť. Zlepšíme prepojenie všetkých segmentov zdravotnej starostlivosti a zdravotno-sociálnej starostlivosti.
206. Integráciou zmeníme pohyb pacienta v systéme a znížime potrebu vysokého počtu návštev pacienta u rôznych lekárov v neprimeranom počte dní strávených na ošetrení u lekára. Upravíme sieť a mapu všetkých typov poskytovateľov na základe dát a regionálnych potrieb. Zmenou mapy nemocničných poskytovateľov zlepšíme dostupnosť adekvátneho komplexného riešenia zdravotného stavu bližšie k pacientovi. Systematicky zmeníme zdravotnícku infraštruktúru a v nadväznosti i systém vzdelávania všetkých kategórii zdravotníckych pracovníkov s cieľom preklenúť aktuálnu a v ďalšom období hroziacu personálnu krízu v zdravotníctve na Slovensku. Zasadíme sa o zatraktívnenie práce všetkých kategórii zdravotníckych pracovníkov lepším finančným ohodnotením, zatraktívnením pracovného prostredia a využívaním rôznych foriem pracovno-právnych vzťahov.
207. Pribežne nastavíme rozširovanie kompetencií všeobecných lekárov s cieľom „Čo najkomplexnejšie vybavenie pacienta čo najbližšie k domu“ - tak, ako je to v kvalitatívne lepšie fungujúcich systémoch. Systematicky upravíme preskripčné obmedzenia liekov. Indikačné obmedzenia liekov upravíme podľa vzoru krajín, kde sú kľúčové pre stanovenie indikačných obmedzení medicínske a komplexne ekonomické dôvody, nielen výdavkové dôvody - zlepšíme dostupnosť modernej, inovatívnej a kvalitnej liečby.
208. Zlepšíme dostupnosť a tok ekonomických zdrojov pre potreby poskytovania kvalitnej zdravotnej starostlivosti. Medzi prvými krokmi sa analyticky pozrieme na príčiny

a štruktúru dlhu Všeobecnej zdravotnej poisťovne. Nastavíme podmienky fungovania poisťovní tak, aby sa dlhom poisťovní predchádzalo, aby prípadné oddĺženie Všeobecnej zdravotnej poisťovne bolo naozaj naposledy. Nastavíme ochranné a kontrolné mechanizmy férovo a transparentne voči všetkým poisťovniam, bez ohľadu na ich vlastníkov. Zamedzíme možnosti selektívneho zvýhodnenia štátnej, prípadne súkromných poisťovní, resp. poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. Vytvoríme stabilné a predvídateľné prostredie pre financovanie zdravotníctva.

209. Upravíme príspevok štátu za svojich poistencov na základe objektívnych a transparentných dát. Považujeme za absolútne neakceptovateľné a nesystémové, aby si štát neplnil základnú úlohu – zabezpečenie dostatku ekonomických zdrojov na služby, ktoré garantuje legislatívou. Vytvoríme podmienky na efektívnu a efektnú súťaž zdravotných poisťovní pri nákupe zdravotnej starostlivosti za objektívne ceny. Férovo, transparentne a prosystémovo zamedzíme zneužitiam pri krížovom vlastníctve v zdravotníctve.
210. Štát ako silný regulátor, transparentný a férový kontrolór – úlohou štátu je vytvorenie modelu a usporiadania zdravotníctva tak, aby bola zabezpečená primeraná kvalita a dostupnosť zdravotnej starostlivosti. Samozrejmosťou je férovosť a transparentnosť, ktorú reguluje a kontroluje ním nastavenou legislatívou. Vytvoríme efektívny a efektný systém kontrolných mechanizmov a procesov kontroly dodržiavania kvalitatívnych parametrov a plnenia cieľov zdravotnej politiky štátu. Riešením je transformácia zdravotníctva na efektívne, transparentné, medicínsky správne organizované a dostupné pre všetkých, s potrebným ekonomickým krytím objektívnych nákladov. Štát nie je všemocný s neobmedzenými zdrojmi, preto máme za to, že aplikácia princípov súťaže myšlienok, inovácii a efektívnych riešení je to, čo je k transformácii s najlepším možným výsledkom potrebné.
211. Tak ako v iných oblastiach života i pre zdravie jednotlivca, populácie platí „začať treba od seba“. Preto vytvoríme podmienky pre zdravotnú výchovu pre všetky generácie. Zdravý jedinec je cesta k zdravej populácii, preto zvýšime mieru zainteresovania jednotlivca v starostlivosti o svoje zdravie.

*„Zdravie je najbezcitnejší
spoločník! Dokáže nás
zo dňa na deň opustiť
bez jediného slova
rozlúčky.“*

Milan Kenda

*„Zdravie nie je všetkým,
ale bez zdravia
je všetko ničím.“*

Arthur Schopenhauer

212. Zavedieme transparentné cenníky výkonov. Zlepšíme multilaterálny controlling tokov zdrojov v zdravotníctve. Controlling kvality poskytovanej zdravotnej starostlivosti postavíme na kontrole zo strany štátu, ÚDZS, poisťovní, pacientov a zdravotníkov. Kontrolné mechanizmy a procesy postavíme na princípoch transparentnosti, férovosti a jednoduchosti. Atribút jednoduchosti kontroly bude zabezpečený kvalitnou IT podporou, vrátane plne funkčného eZdravia. Súčasne vytvoríme podmienky na vyšší apel na starostlivosť o svoje zdravie u jednotlivca. Vytvoríme podmienky pre súťaž medzi zdravotnými poisťovňami aj na princípe zabezpečenia kvalitne poskytovanej dostupnej zdravotnej starostlivosti pri zohľadnení objektívnych nákladov.
213. Medicínsky správne zvýšime mieru individuálneho prístupu k zdraviu jednotlivca. Solidárnosť vo financovaní je známkou vyspelej spoločnosti, kam sa nepochybne radíme a to ostane nezmenené. Súčasne podľa všetkých relevantných zdrojov v slovenskom zdravotníctve dlhodobu chýba ročne cca 4% HDP. Dnes používaný model zdravotného poistenia nevytvára podmienky na to, aby do systému mohli plynúť zdroje vo väčšom, potrebnom objeme. Riešením sú zmeny v systéme zdravotného poistenia. V systéme poistenia vytvoríme podmienky na vznik nových poistných produktov zjednodušením vstupu ekonomických zdrojov do systému. Použijeme vo svete overené systémy financovania a regulácie ako pripoistenie, systém fondov či regulovaných platieb v zdravotníctve. Stransparentnením procesov eliminujeme korupciu a klientelizmus v zdravotníctve. Použijeme na to v zahraničí overené systémy monitoringu pohybu pacienta v systéme, ako transparentné poradovníky či kontrolovateľný transparentný systém objednávaní na vyšetrenie. Zlepšíme preventívne a diagnosticko-terapeutické manažmenty a programy liečby chronických ochorení.
214. Presadíme zmenu kategorizácie zdravotníckych zariadení. S potrebou stratifikácie nemocničných zariadení principiálne súhlasíme, no máme za to, že bez dostatočnej podpory v regiónoch a dostatočnej ekonomickej podpory je nevykonateľná. Preto sa zasadíme o prehodnotenie stratifikácie a v kooperácii so všetkými zainteresovanými vytvoríme efektívnejšie usporiadanie všetkých kategórií

poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. Základnými parametrami pre nás sú medicínska správnosť, efektivita vo využívaní ekonomických a personálnych zdrojov a dostupnosť adekvátnej kvalitnej zdravotnej starostlivosti.

215. Zjednodušíme dostupnosť lekárenskej starostlivosti. Úpravou zákona o liekoch zvýšime dostupnosť liečiv i mimo lekární. Spektrum služieb v lekárňach rozšírime podľa modelov, ktoré fungujú i v iných efektívnejších systémoch. Zavedieme regulovaný predaj vybraných liečiv na vybraných miestach mimo lekární, vybrané očkovanie v lekárňach a pod. V oblasti liekovej politiky a v súlade s naším konceptom zdravotníctva vytvoríme legislatívne podmienky na zlepšenie dostupnosti modernej a inovatívnej liečby. Tiež upravíme podmienky na používanie experimentálnej liečby.
216. Systémovými krokmi motivujeme mladú generáciu všetkých kategórii zdravotníckych pracovníkov k ochote poskytovať zdravotnú starostlivosť na Slovensku. Zabezpečíme 21. storočiu primerané pracovné podmienky, konkurenčné ekonomické ohodnotenie, flexibilné pracovno-právne prostredie. Zefektívnením procesov a cesty pacienta v systéme zvýšime podiel priamych výdavkov z vyzbieraného poistného na zabezpečenie zdravotnej starostlivosti. Rozšírime možnosti rozhodovať o svojom individuálnom zdravotnom poistení a spektre možností individuálneho zabezpečenia zdravotnej starostlivosti. V spolupráci s patientskymi organizáciami vytvoríme efektný systém osvedy a primárnej prevencie. Systémovo skrátime čakacie doby na potrebné vyšetrenia v súlade s medicínskou správnosťou. Zmenou liekovej politiky zásadným spôsobom zvýšime podiel registrovanej inovatívnej a modernej terapie dostupnej v ostatných krajinách EÚ.
217. V súvislosti s predpokladanými demografickými zmenami zmeníme funkčnosť, procesy a systém prepojenia zdravotnej a sociálnej starostlivosti. Systémovo eliminujeme byrokraciu pri vybavovaní nárokovateľných príspevkov pri čerpaní sociálnej a zdravotno-sociálnej pomoci.
218. Zmeníme funkčnosť, prosystémovosť a obsah elektronizácie zdravotníctva. Zmenou vo funkčnosti je možné zásadným spôsobom zefektívniť procesy naprieč všetkými segmentami poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. Sprístupnime medicínske dáta určené pre pacienta i v IT prostredí.

V nadväznosti na zdravotný stav pacienta ponúkame pacientom relevantné informácie o možnosti liečby a ďalšom diagnosticko-terapeutickom postupe. Systémovo zlepšime informovanosť pacientov. Zasadíme sa o kvalitné trojsystémové a propacientské fungovanie eZdravia. Kvalitným zberom a triedením dát podporíme výskum v mnohých oblastiach, od medicínskych, cez prírodné či humánne vedy. Elektronizácia je jednou z kľúčových prvkov efektivity využívania personálnych, ale i ekonomických zdrojov.

219. V súvislosti s predkladanými zmenami siete poskytovateľov a pohybom pacienta v systéme a medicínskym pokrokom zmeníme systém vzdelávania a celoživotného vzdelávania zdravotníckych pracovníkov. Medicínsky správne zmeníme a jasne vymedzíme kompetencie a zodpovednosť jednotlivých kategóriách zdravotníckych pracovníkov a poskytovateľov.
220. Zaväzujeme sa zlepšiť prístup k zdravotnej starostlivosti pre ohrozené skupiny dôchodcov a telesne a duševne znevýhodnených. Zlepšime programy prípravy na rodičovstvo, plánované rodičovstvo, vytvoríme programy starostlivosti a zdravotnej výchovy matiek a budúcich matiek. Zabezpečíme základnú stomatologickú starostlivosť pre deti zo zdrojov verejného zdravotného poistenia. Vytvoríme podmienky na poskytovanie definovanej stomatologickej zdravotnej starostlivosti zo zdrojov verejného zdravotného poistenia pre deti.
221. Funkčnosť ministerstva zdravotníctva – úlohou ministerstva v našom vnímaní je, ako bolo vyššie spomenuté, prosperočné a propacientské formovanie zdravotnej politiky Slovenska a jej presadzovanie v praxi – RIADIŤ. Súčasne kontrolovať napĺňanie jej cieľov – KONTROLOVAŤ. Riadiť a kontrolovať poskytovanie zdravotnej starostlivosti a všeobecne starostlivosti o zdravie, kde činnosti vykonáva dostatočné množstvo spokojných zdravotníckych pracovníkov, ktorých činnosti sú orientované na potreby pacienta. Na poskytnutie kvality a spokojnosti všetkých zainteresovaných sú potrebné ekonomické zdroje, preto ďalšou z kľúčových úloh ministerstva je zabezpečenie dostatku zdrojov. Využijeme pre splnenie tejto úlohy všetky medicínsky správne, odborné, analyticky podporené najnovšie známe poznatky pretavené do kvalitnej a komplexne funkčnej legislatívy. K tomu pristúpime aj s potrebnými

zmenami štruktúry a funkčného usporiadania ministerstva a jeho výkonných a kontrolných orgánov.

222. Zasadíme sa o celoeurópsku harmonizáciu poskytovania zdravotnej starostlivosti. Všetci sme Európania a spoločný prístup i v poskytovaní zdravotnej starostlivosti má potenciál poskytnúť širšie možnosti spolupráce. Poskytovanie kvalitnej zdravotnej starostlivosti ako jeden z hlavných priorít každého z nás má potenciál priniesť ešte väčšiu mieru súdržnosti medzi jednotlivými členskými krajinami.
223. Navrhujeme lepšie motivačné mechanizmy pre darcov krvi, ako napr. pracovné voľno, elektronické online objednávanie alebo symbolické nepeňažné dary (odznaky, medaily, tričká), resp. peňažnú odmenu.